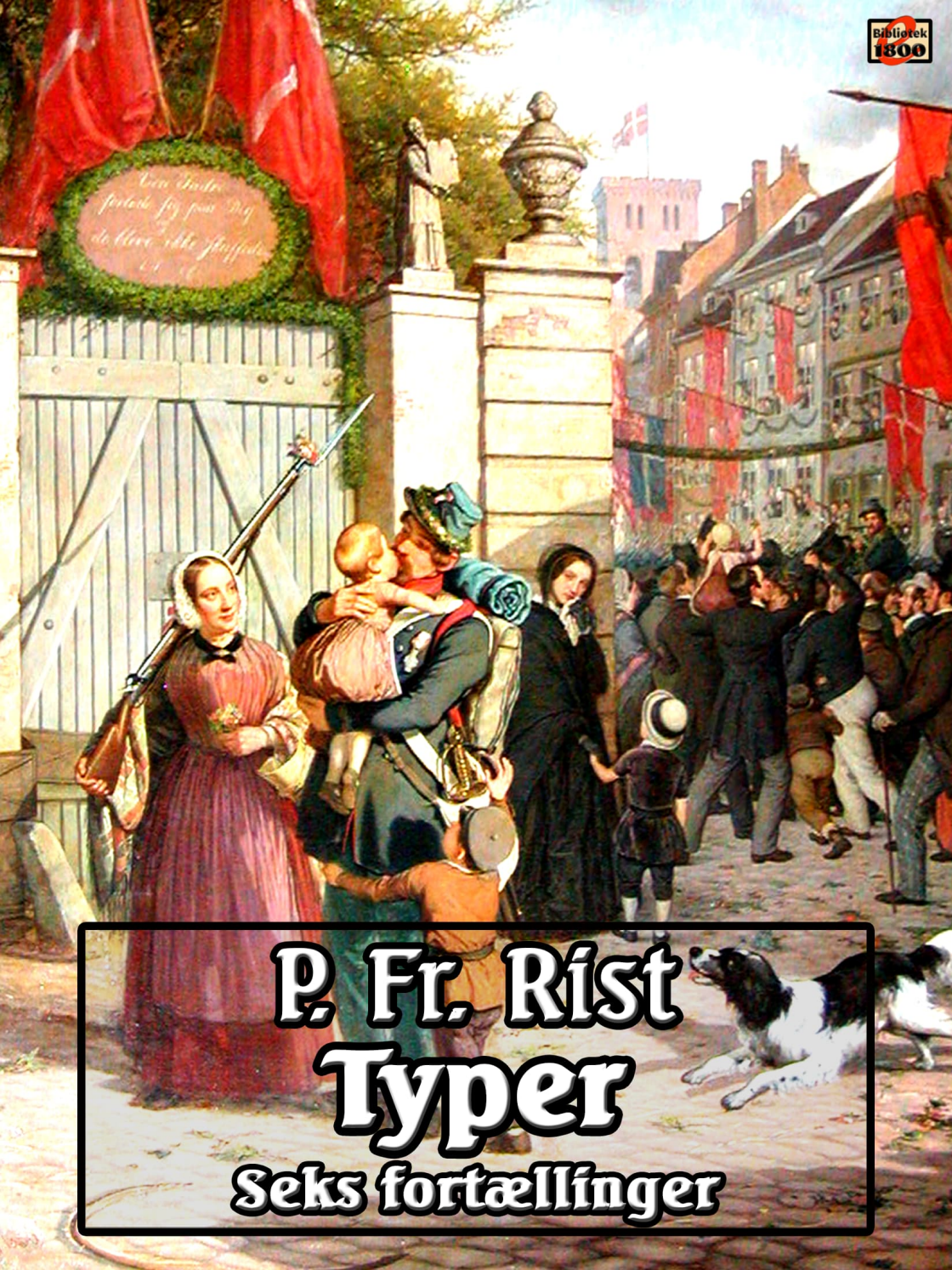
Bibliotek 1800
P. Fr. Rist
Typer
Seks fortællinger

P. Fr. Rist

Typer

Seks fortællinger

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af P. Fr. Rist: *Typer* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of P. Fr. Rist: *Typer* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Det vilde stod

Det havde behaget Hendes Majestæt, dronning Sophie Magdalene at opsætte sommerresidensens flytning fra Frederiksborg til langt ud på efteråret, og hendes gemal, kong Christian den Sjette havde som sædvanlig sagt: "Ganz wie meine herzgeliebte Herrin es convenable findet". Efter at herskaberne så endelig var brudt op, blev en mindre del af hofstaten endnu i nogen tid tilbage på slottet på grund af de stadige reparationer i det nyopbyggede Christiansborg slot.

Pageskolen tog da også sin begyndelse på Frederiksborg dette år i den kolde efterårs tid, og særlig blev der givet pagerne lejlighed til lektioner i ridning og dressur i det store stutteri.

Allerede i slutningen af november faldt der sne, og det var til største fryd for de unge mænd, nu da hoffet var borte, at kunne nyde den friske, kolde årstid under lidt mere slappe tøjler end ellers.

En dag efter middagstid gik to unge mænd hastigt ned ad Hillerøds lange, snefyldte Slotsgade. Det var pagerne Erik Høeg og Jørgen Grabou.

"Vil du en skønne dag med til ledhuset i Fændrikvangen?" havde Jørgen en dag spurgt Erik. "Jeg kender den gamle vangemand. Han har en liflig mjød, og vi kan dér have stor jocus og plaisir. Hans datter ej at tale om."

"Hvorfra kender du disse folk?"

"Hvorfra jeg kender dem? Hvor jeg kender dem fra? – – Jeg kender dem – lad det være dig nok, bitte Erik."

Erik gik altid glad ind på alt, hvad Jørgen foreslog. Planen til turen blev lagt, og det var da Erik, der altid var vel anskreven

hos hofmesteren, som erhvervede en halv fridag både for sig og for Jørgen Grabou og tilladelse til at gøre en lystfart i omegnen. Dog talte de ikke noget om, at de agtede sig til vangemanden.

Der var falden en del sne i de nærmeste dage, og den lå tæt og fast over marker og enge. Det havde frosset godt, men solen skinnede klar og blændende, og nogle krusede fjerskyer på den hvidblå himmel, der blegnede helt hvid nede i horisonten, tydede på, at der kunne komme vejrforandring. Kun i grøfterne, under gærderne og enlige buske, og andre steder, hvor der var skygge, var sneen helt mørkeblå, ellers lå den ren og jævn ud over markerne, hvor kun enkelte stive, visne strå strittede frem. Pagerne fulgte landevejen sydpå langs skovhegnet, hvor træerne havde taget af for sneen, så at det høje risgærde oppe på hegnet og dettes mossede sten, visne græs, stive ukrudt og det lave falmede brombærkrat i grøften næsten var frit og bart for sne. De gik i den klare skygge langs hegnet, helt betagne af den åbne, udstrakte natur og den store stilhed. Kun et enkelt hjulspor trak sig gennem vejens hvide snedække, der enkelte steder var plettet af hestegødning, hvorved et par krager hoppede om fra klump til klump på deres stive ben og først lettede de tunge vinger og slog et slag ind over marken, når pagerne var dem helt nær. Længere fremme nåede de køretøjet, som havde tegnet sporet i sneføret. Det var en knagende pindeslæde, læsset med trækul. Et par udpirkede heste halede i de stivfrosne reb, som med en løkke var slået fast om skaglerne, der skreg ynkeligt om deres træakse. Den lille, magre kulsvier gik ved siden af læsset, hvorpå der lå et knippe halm og en bimpel; af og til råbte han nogle opmuntrende ord

til hestene og kløede sig i hovedet ved at rive skindhuen frem og tilbage. Ude over skoven stod en lille sort sky, rimeligvis fra en kulmile ovre ad Grønholt til, den stod ret op i vejret, bredte sig langsomt og opløstes så i den rene, klare luft. Så stille var det.

En halv mils vej fremme kravlede de over et led og gik ind i skoven. Det var Jørgen Grabou, der viste vej. Han havde ikke givet sig synderlig tid til at udruste sig til vandringen, han havde endog sin hvide pudrede pungparyk på, og ridestøvlerne af ufarvet læder havde han ikke skiftet efter lektionen, kun sporerne havde han spændt af. I stor hast havde han trukket sin brune rokkelore over kjolen, så var han færdig. Erik derimod, for hvem denne uvante udflugt var en større begivenhed, da han aldrig indlod sig på at gå forbudne veje, havde taget en brun militær piskeparyk på og sorte gamacher op over knæerne. Så havde han iført sig en varm drapfarvet surtout med slag og lange stulphandsker, – og stod allerede færdig, da Jørgen var kommet springende.

De snakkede glade og fornøjede, da de gik hen ad vejen, mest om turen, om hofmesteren og det daglige liv, men også om dem derhjemme i Jylland, både om Eriks hjem på Holmegård og om Eriks forældre tæt ved på Kjærgård. Der var nok at tale om. Men da de kom ind i skoven, hvor deres stemmer lød højere, blev de i begyndelsen tavsere og mere lavmælede. Skovens stilhed gjorde også dem stille. De følte sig lidt trykkede af mørket derinde. Bøgene var ikke synderlig høje, men kuplede sig tæt og mørkt sammen. Al skovens duft var kvalt under sneen, og der var en kold og kælderagtig luft, som trykkede for brystet og bed i næsen. Stilheden blev kun brudt af kvasets knagen under deres fødder. Rigtig banet vej var der ikke. De fulgte nogle dybe,

hårdtfrosne hjulspor, der hyppigt fik dem til at træde skævt og snuble, og sneen, som lå ganske tør, stænkede og dryssede af det stive skovgræs, når deres fødder strejfede det. De kom forbi en tilfrossen skovsø, over hvis is sneen lå let og lind, dens lave skråning var bevokset med ung, frisk opvækst og forkrøblede risbøge, hvis lysebrune blade strejfedes af solen og kom til at se ud som om de var hamrede af kobber, men helt nede ved randen stod tørre, knækkede siv og rør. Ellers kunne de se langt frem foran sig ind mellem stammerne, da underskoven var opædt af vildtet, af oldensvin og af hestene og kreaturerne.

De skred rask afsted, men stadig tavse og ligesom forventningsfulde og højtidelige, de gik mellem de grålige stammer som mellem en kirkes piller, hvælvingen var tækket med sne, og lyset faldt ned som gennem klare grønne ruder, ja selv sneflagerne på de laveste grene havde et grønligt skær.

Jørgen var firskåren og korthalset, han havde svære lægge og håndled, og der var også et udtryk af sundhed og kraft over hans brede, mørke og fregnede ansigt med de plumpe kindben, den korte næse og den svære pande; der var vel nok noget plebejisk over ham, således som de fine herrer ved hoffet mente, men de små øjne glimtede af liv og af ufortrødent humør; kun når han blev optændt af vrede eller andre stærke følelser, kunne de "lyne", og så kunne der komme et grådigt eller begærligt udtryk om den stærke mund og de svære læber. "Tag jer i agt!" plejede hans søskende at sige til hinanden, "nu bider han!"

Erik Høeg var højere end Jørgen. Han voksede stærkt, var smal og slank, uden hofter og havde lange, fine ben. Der var en vis fornemhed over hans bygning, der passede godt til det

spinkle, langstrakte ansigt, hvis hud var næsten pigeagtig ren og klar, kun over munden var der et svagt, gyldent skær af dunfine hår, som han endnu ikke havde fået ordre til at afrage. Hans øjne havde et mat, ubestemt, undertiden drømmende blik, også trækkene omkring munden og de dybe mundvige var vege og bløde, men denne skønne mund kunne smile – dog kun sjældent – med et helt betagende smil, med et strålende lys, ligesom skoven, når man fra det dybe mørke pludselig kommer ud i en solfyldt lysning.

Og han smilte netop nu, thi foran dem lå en vidtstrakt udhugning, hvor himlen atter blev høj og lys, hvor solen skinnede over den tørre frostsne, der lå jævn hen over den tætte lyng, og de brød begge ud i en befriende jubel. Nu først slog det ned i dem, at de var fri, ude, alene i den friske luft, deres egne herrer! Jørgen rev parykken af hovedet, stak den i lommen og tørte sit svedige, kortklippede hoved, Erik rev den lange kavaj op, så den bølgede om ham, og så sprang de frem som løsslupne føl, kastede sig på jorden, væltede sig i sneen, hylede og skreg af vildhed og jubel, – glade som dyr, der er undsluppet menneskene og deres snævre bure. – Deres mødre ville med smertelige tårer have set deres drenges fryd.

Så løb de videre ind mellem træerne. Jørgen kendte genvej. "Vi løber jo i vild og vove!" råbte Erik, da Jørgen krøb ind mellem fyrretræerne, der stod tætte og lige, som piggede spydstager, men drengene kæmpede og pressede sig igennem, standsede leende for at få klæderne fri, som grenene spiddede sig fast i, og da de kom løs fra barskoven, fløj de atter ind mellem bøgene – men standsede så med et ryk. Hvad var det for en lyd? Der kom nogen! De greb hinanden i hånden, lænede sig frem og

lyttede. Sprag og kvas knasede og knækkede – – – "Det er hestene!" hviskede Jørgen.

Men så brast de begge i latter, da de så en lille flok magre, højbenede oldensvin, der rundryggede og grådige snagede og snaskede i sneen ved en grøft. Og henne til venstre lå vangemandens lille hus, dér hvor skoven tæt og lunt lyede for det.

Det var et lille hvidkalket, stråtækket bindingsværkshus med en kort udbygning midt på bagvæggen til stald for en ko. Ved den ene gavl, på hvilken de udspilede levninger af en musvåge og et par krager var sømmede fast, lå bunker af elleris og dynger af gærdsel og staver, der var halvt skjult af sne; en stabel runde fagotter af unge bøge stod tæt ved døren foran, men ud for den anden gavl lå haven. Den var kun lille, men var vistnok vel plejet om sommeren, nu ranglede kun den visne humle på stængerne, forvoksede kålstokke kravlede op over sneen, og henne under et par krogede, mangegrenede æbletræer bag en høj buksbom, der bar sit snedække ligesom den vel om sommeren bar tøj til tørring og bleg, stod en række bikuber, vel en seks til otte stykker, som var bundet af halm og havde form af en omvendt tragt. Da de unge folk kom hen til huset, fløj et par alliker skrigende op fra kålen, og i det samme blev den ene halvdør lukket op, og en kvindeskikkelse i særkeærmer viste sig i den.

"Goddag, Nille Marie!" råbte Jørgen.

I samme øjeblik, Erik så hende, fik han en endnu stærkere fornemmelse af glæde, der føjede sig mærkeligt sammen med dagens friskhed og ubundne liv.

Hun var meget høj og stærkt bygget. Hun var lys, og håret lå pjusket hen under den lille sorte hue. Den hvide særk sad tæt over barmen og de runde skuldre. Hendes store, nysgerrige øjne sprudlede af liv og lystighed og sundhed, fra hendes store mund rislede der en kåd og urolig friskhed, når hun viste alle de hvide tænder og alt for meget af tandkødet, idet hun snakkede og lo og ikke lod munden stå. Det var næsten en skuffelse for Erik, da hun i stærk nordsjællandsk bondemål straks svarede Jørgen med et: "Goddau, goddau, væsgo å kom ing!" idet hun også smækkede den underste halvdør op.

"Er den gamle hjemme?"

"Næj, næj, her er ingen tilhuse uden som jæj, næj, kom I baresten ing i varmen."

Og de trådte ind, mens hun og Jørgen snakkede løs, og Erik forundret og halvt betaget så sig om; men hun forsvandt hurtigt i sit kammers ved siden af den lave stue.

Der stod kun et stort bord henne ved ovnen med et par bænke ved, den ved væggen var en fast gåsebænk med et par rum under, hvori der lå nogle høns, der af og til klukkede. På den ene væg hang der et lukket hængeskab med malede blomster og årstal på døren. På den anden side af det åbne ildsted, hvor gløderne ulmede under en tom trefod, hang der en flint, nogle fangstknive og andre jagtsager, foruden et knippe doner, et net med grålige fuglefjer, en råbukkeopsats og en bilhammer til at kløve sten med. I stuens anden ende var der en skabsseng, hvis døre stod åbne og viste den gamles seng, der var fyldt med halm og en lang, smal skinddyne; halvt oppe i sengen og halvt på gulvet flød et stort jægergarn, der blev brugt, når de hidsede hjortene. Men der var hverken rok eller væv i

stuen. I det ene vindue var der et træbur med en dompap, og i karmen, lænket med en fin stålkæde, sad en ældgammel blind falk, der havde tilhørt højsalig prins Carl.

Der var en syrlig lugt af hengemte æbler i den lune stue, blandet med en skarp tørverøg og med den vamle dunst fra koen i udhuset, hvortil en dør førte ud; thi skønt de havde brænde nok, måtte de dog af og til bruge tørv, der gav mere aske og bedre holdt gløderne natten over.

Det var atter en skuffelse for Erik, da Nille Marie kom ud fra sit kammers, thi hun havde glattet det stridige hår ned med vand, og det klædte hende ikke nær så godt. Nu havde hun også fået sin stærke barm tvunget ind i en sort, rødkant et vest, der i farten var hægtet skævt. Men hun var lige så livlig, som da hun først så dem, og fuld af iver og uro.

"Har du noget drikkendes til os, Nille Marie?" sagde Jørgen. "Vi er svedte af den trælsomme vej, og det er, som der var en glød udi min hals."

"Jou, jou, gi' bare stunder," sagde hun, og så tappede hun en stor træstob fuld af øl fra tønden ved ovnen, hentede så en stendunk frem med mjød, tog et pasglas med træfod frem fra væggeskabet, slog mjøden i det store glas og hældte atter et par streger af den søde most i øllet og rørte rundt med en pind.

"Drik nu og velkommen!" sagde hun, efter et øjeblik at have holdt stoben til munden. "Væsgo og sid nør!"

Men Jørgen greb stoben og drak, så det kulkede i halsen på ham, så rakte han den til Erik, som tømte den.

"Nå, I er nok inte så halte, som I hinker til," sagde hun og lo over hele det strålende ansigt. Så gav hun sig atter til at blande drikken.

"Ak hjertesøde Nille Marie, hvor det smagte! Du skal have tak for dranken!" sagde Jørgen og tog hende om livet. "Nu giver du fluks et kys til velkommen – og lærer så bitte Erik, hvad som velkommen er."

"I kommer immer med så megen svadsig pladder," sagde hun og så Grabou ind i øjnene. "Næj – hvad skal jæ dou hitte for kræs til traktemente? – Ska' jæ brase piplinger for jer?" sagde hun pludselig og trak en hel bunke små sure æbler frem. "Ka' I finde dem, som inte er forfulede og ankomne?" sagde hun og fik travlt ved ilden.

Hun hentede honning frem i en krukke og satte tyk gul fløde i en træskål ved siden af. Så tørte hun hornskeerne af i sit særkeærme og fik så fuldt op at gøre med at få gløderne til at blusse op, inden hun satte lerfadet med æblerne over. Erik og Jørgen fulgte hende med øjnene, Erik i tavshed, Jørgen med lutter lystige ord, som hun besvarede med samme lystighed, idet hun stadig vidste at undgå hans favnende arme.

Der var en ganske egen, kraftig ynde over hende. Hun var så stor og stærk, at Erik ventede, at hun ville træde hårdt og trampe, når hun bevægede sig, men hun satte fødderne så let, at han mente, at det visne løv i skoven næppe ville have raslet, og at hendes skridt næppe ville have sat spor i sneen. Og på samme lette og bløde måde bevægede hun armene, når hun tog efter noget, rakte efter en ting, når hun knækkede en armtyk gren over knæet, og når hun tog kruset og drak, medens hun over dets rand lod de smilende øjne gå fra den ene til den anden. Og hver gang hun smilte, viste der sig et lille bitte hul i hendes højre kind, men i den venstre kom der en dyb og bred fordybning ligesom et ar.

"Hvad er det for et ar, da har udi kinden, Nille Marie?" spurgte Jørgen.

"Å, det æ' ikke nouet," svarede hun og rødmede, som om han havde rørt ved en hemmelighed. Det var den eneste gang hun rødmede, og Jørgen spurgte ikke mere.

Æblerne sydede og spruttede på fadet, den liflige duft bredte sig i stuen, og de nød det søde uvante måltid med en vældig appetit. Alt for hyppigt tog de store slurke af den stærke mjød, og Jørgen blev mere og mere kærlig og pågående.

"Ak, du himmelsøde mø!" sukkede han i et væk, medens den fede honning drev ham fra brødet ned ad fingrene, "du haver ganske forsvækket al min frejdighed, du gør mig helt hjerteklemt ved din dejlighed, Nille Marie. Du haver til anfang nægtet mig et kys, og du kender dog, at jeg fast forbrænder af elskovens lue."

Men hun lo kun ad ham og skottede idelig til Erik, der kun sagde lidet. Alt som han drak, blev han mere og mere vel tilpas. Medens Jørgens velvære gav sig luft ved, at han talte højt og grovt og uvilkårlig snakkede jysk, brugte rå drengeord og eder og ligesom hævnede sig over den daglige tvang ved nu at slå sig løs og vise sig kåd og vild og brutal, nød Erik med vellyst den uvante situation. Han havde aldrig før skejet ud, hans bløde sind, der villigt lempede sig under hans omgivelsers påvirkning, havde altid med lethed bøjet sig i de givne og vante former. Det tørre og indelukkede liv havde knuget og kuet hans følelser og lidenskaber, og nu da han i fulde, tørstige drag nød modsætningen, friheden, den forbudne frugt – og den stærke drik, mærkede han livet røre sig i ham og om ham. Men i hans sind sad samvittigheden dog stadig på lur. Han havde vænnet

sig til hoffets hellige og gudelige atmosfære og kunne ikke så hurtigt optage i sig og nyde den duft af friskhed eller rettere den blanding af urenhed og friskhed, som han pludselig var dyppet i som i et bad. Medens Jørgen med sjæleglæde tømte sit bæger, krystede sin pige og snakkede løs, sad Erik som ved et skuespil. Han vidste, at alt dette netop var "Djævelens værk", var "sjælepest", var "Satans rænker og vejviser til Helvedes forlis" – medens han lo og morede sig og med halvåben mund beundrede Jørgens forsorenhed og misundte ham den, krøb stumper af salmer og bønner op i ham, han nynnede melodien med, da Jørgen sang soldatervisen om den gule most og Veneris hvide bryster, men ordene, han føjede til, var, uden at han selv lagde mærke dertil, en af "Sjælens Sang-Offers" lange kvad om "De Troendes Bedste Liggendefæ."

Men Nille Marie blev ked af Jørgens brølen og kælne lader, og da Erik spurgte hende, om hun ikke var bange for at være ene i det lille hus, lo hun højt op og begyndte at fortælle. Hun mærkede ikke, at Jørgen, stadig med det samme sikre udtryk af, at han betragtede hende som sin ejendom, lagde armen om hendes liv, hun støttede hovedet i hænderne og så Erik lige i øjnene. Hun sagde, at hvis de ville komme derud en aften og blive til morgen, skulle hun vise dem mange sælsomme ting. Hun fortalte, at hun kunne finde dyrenes spor i det højeste græs og under den dybeste sne, "det ka' I sværge på, jæ ka'." Hun vidste, hvor grævlingen lå i hi, hvor ræven sokkede om, og hvor musvågen holdt rede. Hun fortalte, at hun kunne lokke for harerne, så at de løb lige i skødet på hende, det vil sige de halvvoksne killinger, de gamle var alt for kloge. En hel vinter havde hun haft tre brune mus med gule buge, som kom frem

under en vindfælde og åd hende af hånden. Det skab var ellers fælt til at æde agern og olden. Hun vidste besked om alle ting derude i skoven. Der var altid nok at tage vare, både om foråret, "der volder, at der kommer rejtig liv i alt levendes, når alliken kajer, og fuglene skriger, og selv menneskenes børn bliver helt flyvgale." Men om høsten var der bedst, – når hjorten var brunstig, krøb hun op i et træ og så dem slås om hinderne. "Så kommer man svært let til forkort, når man er for nær," sagde hun. Men når hun om natten hørte kvaset knase eller skud, så kaldte hun på den gamle, for så er skovtyvene eller krybskytterne ude. Hun havde været med til at fange Stage-Jens i fjor, som kom på slaveriet, de tog ham om aftenen og bandt ham til et træ natten over, til de fik bud i byen. Men dyret, han havde skudt, hængte de om halsen på ham, for at han ikke skulle fryse ihjel. Hun fortalte, at da den gamle var dreng, var der endnu ulve ovre i mosen ved Faurholm, "min morbror skød den sidste, og kongen gav ham en speciedaler og lov at ha' hund." For "i gammel tid", den gang ulvene var her, havde skovvogterne lov at holde hund, "nutildags skal jo enhver bondekøter ha forpoten hugget a' under hasen, ellers jager de jo kongens vildt." Den gamles far havde gået med karren på Bremerholm for en hunds skyld. – Penge tjente hun også på mange måder, sagde hun og lo, især ved "at hitte bønderne deres oldengrise, jeg kender immer, hvor de er, og tosser ikke om som den slags, hvilke inte ka' skønne, om det er hjorte eller heste, hvilke har gnavet barken af træerne."

"Hvad jeg siger," råbte Jørgen, "er, at du est en helt fortryllende heks, både for folk og fæ, Nille Marie."

"Ja, hekse ka' jeg og!" sagde Nille Marie og plirede smilende over til Erik. Under sin lange tale var hun sunket magelig tilbage i Jørgens favn og havde ligget lænet tæt op til ham. Nu rejste hun sig, og Jørgen råbte:

"Komm mal hier mein Lieb', kysse skal du, nu svor Jørgen Grabou og jeg!" og han slog hårdt i bordet. "Tiden minker, og jeg erlanger intet ved at tigge!"

"Mässigt dich, Jørgen!" råbte Erik.

Men Jørgen greb den stærke pige i sine arme og brødes med hende bryst imod bryst. Hun så stadig hen på Erik og lo, så alle hendes hvide tænder lyste, men Jørgens åsyn blussede og flammede, hans øjne brændte, og hans mund så ud, som den ville bide hende i den runde skulder.

"Lass dich vermahnen, Jørgen!" råbte Erik, der stod ret op bleg som et lig, "lass dich vermahnen!" råbte han og gjorde et skridt frem for at hjælpe hende. Men Nille Marie slyngede i samme øjeblik Jørgen fra sig, så han satte sig på gulvet med en larm, der fik alle hønsene til at flyve ud i stuen.

"Ja!" råbte hun så og satte hænderne mod hofterne, "I skal fange kys, junker Jørgen, ét skal I få for hver to, den lange junker vil spendere mig!"

Og hun sprang med åben favn hen imod Erik.

Men da fløj Jørgen op som et rasende dyr, trak kården imod Erik og styrtede løs på ham: "Heraus mit dir, du Hund! – Heraus du falske tyv – stjæler du min skat, din kanaille! Ich soll dir mores lernen – du Teufelskerl! – – –."

Han var vild som en uvan tyr og havde gjort en ulykke, hvis pigen ikke havde revet døren op og råbt: "Spring! Spring!"

Erik sprang ud og løb. Han kendte ellers ikke frygt, men nu styrtede han afsted i blind rædsel. Var det pigens åbne favn, vennens blottede værge, eller var det selve Satans ænker og fristelser, han flyede for? Han så ikke efter vej eller sti, sneen støvede om ham i løbet, han sprængte ind i underskoven, i mørket, hvor han kunne skjule sig for alverden. Jordsmonnet var tuet og bulet som med udvækster, han sprang over dem, men blev så fanget i krattet af det filtrede net, som brombær, kaprifolier og slyngende planter havde vævlet sammen, idet de som snoge kravlede og snoede sig op mellem buskene, der stønnede under deres tryk og tyngde og kvælende favntag. Han kæmpede rasende for at slippe løs, løb så igen, til han kom ud i et engfald, hvor jorden var så sid, at den ikke var frossen. Mange unge træer, hvis rødder den bløde, mosede jord ikke kunne holde fast, lå væltede med brækkede og splintrede grene, deres rødder strakte sig vildt og forrevne op i luften, og som brune hår hang frønnede rodtrevler og tidsler og fnaser ned over dem, så de lignede uhyre trolde. Et rankt ungt træ var i faldet standset af en stærkere kammerat ved dets side, og det så ud, som det i sin ulykke lænede sig til det på en hjælpeløs og bønfaldende måde. Jorden gyngede under hans fødder, og han standsede rådløs. Musvågens sørgelige skrig lød over ham. Han kendte det hjemme fra. Han så én kredse tæt oppe over træerne, så kom en til, ja en tredje, de skreg uophørligt og jamrede som væsner, der har mistet det bedste, de ejer, som om de endnu kan se og skimte det, men ikke kan nå det eller komme til det; således er musvågens skrig.

Så gik han langsomt op i skoven for at finde vej. Han kom hen, hvor der var et tæt og kraftigt birkekrat, og syntes, at han

hørte nogen røre sig derinde. Han listede derhen og kiggede ind under buskene, men der var helt mørkt; thi der lå ingen sne, og skovmulden lugtede jordet og muggent derinde, som om den lige var skrabet op, og han så også, at barken var flået af træernes stammer rundt omkring. Det var et dyreleje. Han spejdede til alle sider og så da i ringe afstand en flok heste inde mellem træerne. Det var det vilde stod.

Han glemte alt andet. Ofte havde han ønsket at se disse dyr, som hele året, sommer og vinter, dag og nat, levede som vilddyr i den frie natur. De var ikke til at holde i koblerne, vidste han, men sprængte forhegningen, og ført af stodhingsten fulgte hopperne og deres føl denne deres herre på vilde farter over bøndernes marker ind i de vildsomme skove. Der var mange historier om deres glubskhed og deres kampe. Han så dem nu – dér gik de, en flok på en snes hopper og halvt så mange foler, både toåringer, åringer og måneders føl. De var sortbrune, kunne han se, de skrabede langsomt i sneen med de uskoede hove, snusede i jorden og rev i mosset og de unge spirer. Andre gnavede på træstammerne, så det lød hult i stilheden, medens de gimsede med hovederne for at få håret fra øjnene. Et par slanke foler stod afsides og gnavede hinanden kælent på halsene for at rense hinandens hud.

Det var blevet mørkere, og han listede sig et par skridt nærmere. De var endnu temmelig velnærede og i god stand efter sommerens fede græs, men var dog allerede begyndt at falde af. De var så lodne, uldne og langtoede, at man kunne skjule hånden i deres pels, men føllene var stikkelhårede, dog kunne han tydeligt skelne stutteriets mærke på låret: en fane med en krone over. Manen stod forpjusket i vild urede som en

tyk, brusende hjelmbusk ud over deres hoveder og faldt i tykke, stride lokker ned over bringen og krydset. De lange kodehår, der hang fulde af sne og isklumper, daskede om deres hove. Af og til rejste de hovederne og strakte halsene, som om de vejrede noget fjendtligt, – Erik så deres vilde øjne glimte inde under pandelokkerne. Han gjorde et skridt tilbage i krattet, men pludselig rejste en mørk skikkelse sig inde i lejet med et sæt, først med frembenene, så med bagparten, foer med et brag ud mellem buskene og satte i spring hen til de andre hopper. I samme nu slog hele stoddet om, og med et spring stod de alle som naglede på alle fire med hovederne imod Erik. Og ud af flokken kom stodhingsten skridtende hen imod ham, ganske langsomt kom den – strakte halsen næsten vandret frem, manen stod vildt vajende om den, næseborene gik ud og ind, så han skimtede det blodigrøde i dem, og den løftede mulen, der bævede af nervøs spænding, så at han så de lange, gule tænder. Skridt for skridt løftede den lydløst de kraftige ben og kom nærmere, snusende, vejrende, med stive, stirrende øjne, og alle de andre stirrede efter den med rejste hoveder.

Erik var sig først ikke faren bevidst, – greb så om hæftet på kården og stod med alle sener spændt i sit unge legeme; med overkroppen lagt fremover fulgte han hvert af dets skridt med stive blik, som om han ikke kunne rive dem løs fra dyret. Så vendte han sig pludselig med et ryk og fløj afsted. I det samme nu hørte han bag ved sig et gennemtrængende hvin, der ikke lignede almindelig vrinsken, og som blev besvaret af lignende skrig længere tilbage og som gjaldede i skoven. Han hørte jorden drøne bag ved sig, og han mærkede den gynge under sine fødder.

Ud i mosen! tænkte han, og han fo'r ned imod den med hestene efter sig; med flagrende manker og halerne vajende ret ud, prustende, fnysende, med strakte halse og ørerne lagt helt tilbage langs halsene fulgte hopper og foler og føl den rasende hingst.

Erik sprang fra tue til tue, han fløj som en fugl. Bagved hørte han dyrenes hove klaske i dyndet, det smækkede, plumpede og svuppede i mudderet, – han vandt afstand fra dem. Med et vældigt spring satte han over en grøft med rindende vand under sneen og troede sig frelst, men hørte så atter hingstens træsende åndedrag i sin nakke, han syntes, han følte dets varme, og han hørte det kvobbe i dyrets bug under det vilde løb, – han kunne ikke mere, håret styrlede på hans hoved, en pinende, kvælende, pressende fornemmelse steg op i hans hals – da så han vangemandens hytte foran sig. Han udstødte et vildt skrig. Hingsten svarede med sit vrinskende hvin, der genlød fra hopperne, så det skingrede i skoven.

Døren blev revet op, og Nille Marie så ud.

"Herre Jøsses!" skreg hun og rev i samme øjeblik Erik ind til sig. "Har I hidset bæsterne? Kom, Jørgen, han ka' hverken anse eller sanse. Og i gungejord har han væ't!" sagde hun, da hun så hans tilsølede gamacher. "Ja, nu kommer jæ', I gauklør! Nu kommer jæ'!" råbte hun til hestene, der stimlede sammen udenfor huset. Hun sprang ud i stalden og greb en pose med salt. Koen brølte efter hende, men hun gik ud på trinnet foran huset mellem de fyrige dyr. Dampen stod i lige stråler ud af deres næsebor og rullede op ad deres flanker, som de piskede med halerne, de trængte sig frem om hende fra alle sider, hoved ved hoved for at få en nævfuld salt af hendes hånd, de skubbede

og puffede hinanden, slikkede hende op ad de nøgne arme, den hvide fråde drev dem om mulerne, klattede på jorden og lagde sig i flager over bringene.

"Nå, dit indonde bæst!" råbte hun til hingsten, der slog bagbenene op mod en påtrængende hoppe, så det rungede i dens bug. "Ho! Ho!" kælede hun så og rev i dens hvashårede pels, og dyrene gnæggede sagte og ligesom indsmigrende om hende, gamsede og snappede med de bløde muler i hendes fingre og klæder og var håndelige og tamme som skødehunde. Men stadig holdt hun øje med hingsten og vendte sig ikke fra den.

Pagerne stod i halvdøren og betragtede hende. Som hun færdedes dér mellem stoddet, syntes hun dem helt forandret, hun var højere og rankere, der var en værdighed over hende, der gjorde hende skønnere, der var en støt og sikker ro over hendes høje skikkelse, en styrke i hendes legeme, i hendes blik og i hendes korte ord, som imponerede dem.

Men til sidst sagde Jørgen: "Det går aldrig i evighed godt, Erik, – tiden er langt henne, vi når ikke hjem i god tid."

"Kommer I i ulykke?" spurgte Nille Marie uden at vende sig om.

"Vi kommer til at sidde i hullet ugen ud," sagde Erik modfalden.

"Ja, og nu er det snart mørk aften," sagde Jørgen, "hvad skal der blive af, hvad skal der blive af!"

Han havde allerede så mange småsynder på sin samvittighed, at han blev helt fortvivlet, og han bandede hidsigt hele turen.

Så vendte hun sig rolig om imod dem, så et øjeblik på dem og kælede så igen for hingsten, der slikkede hendes hånd.

"I ka' være ved Gadehusene om en liden stund, om I vover at ride bæsterne," sagde hun.

De så forbavsede på hende og forstod hende ikke.

"Stunder I etter a' komme hjem, så må vi rådes ve' om 'et. Ta' salt i næven, så ka' I magelig putte jer ud a' døren og hen ved folerne, – nårenstid I ser mig på hingsten, så jordspringer I øgene og bider jer fast, det må gå som en gnist. – Der er tø i vejret," føjede hun til og så op, "det vådter allerede. – Nå!" sagde hun hånligt, da de tøvede, "er det for vovsomt, eller vil I kanske hellere i hullet!"

De gled langsomt ud af døren bag ved hende, og medens hun kælede for hingsten, rakte de saltet til et par af de unge dyr, og søgte samtidig at liste en hånd op i deres manker, der var fulde af smuds og fyrrenåle.

Med et højt råb sprang hun pludselig op overskrævs på stodhingsten, der rejste sig ret i vejret og fægtede med forbenene i luften.

"Næj, inte den vej, din gedebuk!" råbte hun og slog den med posen over øjnene, idet hun klemte fødderne ind i dens lodne flanker. Hingsten fløj afsted fulgt af hele stoddet, pagerne var på ryggen af deres tvende dyr, men Jørgen, der var tung til at springe, hang en stund på siden, inden han fik sæde.

I strakt firspring sprængte dyrene gennem skoven. Hun slog uafbrudt hingsten over hovedets venstre side, indtil den svingede højre og fulgte den banede jagtvej, hopperne kom efter, så plagene og folerne og føllene, bagest kom de unge dyr, Erik og Jørgen red, et par foler, som endnu aldrig havde båret

en vægt, de rejste sig og slog op, stønnede, prustede og fnøs, kastede og krummede sig, gjorde sidespring, bed i luften og vidste hverken ud eller ind af angst og rædsel, som om selve Djævelen red dem. Men af frygt for at blive tilbage, anspændte de alle deres kræfter og halede ud, idet de åndede besværligt og hurtig kom i en sved, der hyllede dem i en tæt damp og gennemtrængte luften om dem med sin skarpe, sure lugt. Det vilde ridt gik gennem den mørke skov. Aftenens skygger rykkede frem, og mørket nærmede sig, det sænkede sig ikke, det ligesom kom inde fra skovens dybder og samlede sig om dem som en sort tåge og slukkede lys og skygger. Himlen var smeltet bort, og idet Erik og Jørgen kun havde tanker for at holde sig fast på dyrene med ben og næver, skimtede de kun foran sig hestenes kroppe som sorte bølger og langt fremme pigens hvide ærmer; ud til siderne fløj træerne forbi som sorte, udviskede skygger.

Det lysnede lidt, de hørte et højt skrig foran fra Nille Marie, og de forstod, at de var ved skovbrynet, de hørte hende råbe til hingsten og slagene, hun slog, – hestene foran svingede til venstre. Erik troede at se en høj snebunke i svinget, og i samme øjeblik slog han benet over til samme side, slap sit tag og kom først til sig selv, da han lå i sneen med Jørgen Grabou ovenpå sig.

Så lå de lidt ganske tavse. De hørte dæmpede hovslag i sneen af det vilde stod, som forsvandt inde i mørket; også hovslagene svandt, og der blev ganske stille. De var fortumlede i hovederne, og først lidt efter lidt kom de til sig selv og kunne samle sig.

Det var vindstille, men der lød dog en sagte susen i træernes kroner, det regnede ikke, men en fugtig em gjorde deres

ansigter våde, al den af frosten stivnede væde opløste sig i den begyndende tø. Inde fra skoven lød imellem et plump af sneflager, der gled ud, og mange sælsomme lyde af de dyr og natfugle, som skjuler sig om dagen, men kommer frem i mørket for at gå på rov og søge drikke. En ugle fløj hen over deres hoveder og ud over landevejen, ved hvilken de sad, den så unaturlig stor og sort ud mod den sorte himmel, og da de tavse drejede hovederne efter den, så de, at den atter fløj ind i skoven og forsvandt, – først noget efter hørte de den tude et stykke borte, således som ugler plejer at tude mod uvejr.

Da sprang Jørgen op med et sæt.

"Skader dig noget, Erik?" sagde han og strakte lemmerne. "Er din krop in salvo?" Erik rejste sig, tog en håndfuld sne og gned sig i ansigtet.

"Nej," svarede han, "mig mangler intet." Han satte parykken til rette, trak op i gamacherne og følte efter sin kårde. "Kom, lad os gå," sagde han kort og roligt. "Det er på høje tid, og påtale går vi ikke glip af."

De gik hastigt hen ad vejen, og uden at møde nogen nåede de Gadehusene, der lå ligesom en lille by for sig selv. De kom forbi gadekæret, hvori der var hugget et hul, der gabede sort i det hvide dække. Fra et enligt hus sivede et stærkt rødligt lys ud gennem skodderne. En lænkehund gøede, da de kom forbi, og lidt efter svarede en anden langt borte.

Det var blikstille, de var våde af sved, men løb dog mere, end de gik. Lugten fra hestene sad dem i klæderne og fulgte dem, og Jørgen havde en lang flænge i det ene ærme.

I begyndelsen talte de ikke, men så kunne Jørgen ikke holde tavsheden ud.

"Det er en pige!" sagde han. "Hvad mener du, bitte Erik? Er du vranten eller vred?" spurgte han, da den anden ikke svarede, og da Erik endelig mumlede noget og forstærkede gangen endnu mere, vedblev Jørgen:

"Det er en pige, mon frére – ak, ak, disse fruentimre med deres pomadebukler og sminkede muler og tynde liv og besnørede dejligheder – uf, uf, de søvnige, plirøjede, kedsomme sebbedejer! – Nej, *det* er en pige! *det* er en pige!" og han vedblev at gentage disse ord, først højt, senere kun for sig selv.

Erik higede kun efter at komme hjem til slottet, og lidt efter løb de to pager over torvet i Hillerød forbi gabestokken.

Juleaften i Kjøbenhavn 1771

Brev fra en ung pige til hendes gifte søster i Norge

Kjøbenhavn,
den 28de december 1771.

Gode søster.

Vi have i forgangne Uge havt en Juule Aften, hvis Liige aldrig i Kjøbenhavn er seet. Du vil have bekommen Moders Brev med alle gode Ønsker for det tilstundende Aar og en glad Juuletid fra os alle til Hobe, men hun og Fader have paalagt mig, at skrive Dig til, at Rygtet og Fortælningen om disse rædsomme Dage skal ikke bringe Dig i Uroelighed for os. Vi have det, den gode Gud være lovet, Alle heelt got, omend fulde af Bekymring i disse Tider. Du kan vide, naar Du haver læst mit Brev, at min Længsel efter min elskede Søster har været større end nogensinde tilforn. Ach! hvilke Tider ere ikke disse og hvilke Tanker storme ikke brusende igjennem Sielen om det hulde Fædrenelands Skiæbne! Ach! gode Søster, visseligen er Meget af det, som ieg nu har at berette Dig, forud for min Alder at sige; men i Farens Stund ældes man gesvindt og selv Drengen bliver een Mand og den unge Jomfru een moden Quinde. I den umaadelige Angst og Forskrækkelse, hvilken Livvagtens Opsætsighed og Forhold opvækkede hos alle ædelsindede Mennesker, hvem Kierligheden til

vores stakkels elskede Konge besieler, har ieg ret lært mig selv at kiende. Vores Hierter tilbede jo Dyden og Venskabet, og hvor findes vel reenere Dyd og varmere Venskab end imellem tvende Søstre, der ere udgaaede af samme Moders Skiød? O min Lotte! hver Plet herhiemme er mig kier ved Mindet om Dig, og ved Savnet af Dig farer ofte gysende Tanker igiennem min Siel; thi ach! Du var io min trofaste Støtte i Livets Hvirvelstrøm, og nu i disse grufulde Tider, hvor kun Virkningerne skues af Hadet og Misundelsen, frygter ieg Passionerne, saaledes som de avles i Verdenslivet, selv om ieg ikke selv omtumles af deres Storme, men i et sikkert Ly iagttager dem, at rives med og at fristes til at deele dem; ja! siden Du er reist er ieg som den, der kun haver eet Øie at see med.

Her hersker en almindelig Forstemning, hvilken meddeler sig til vores huuslige Kreds og vores Bekiendtere og som har aldeles ruineret den hellige Juuletid. I de senere Tider have Opløb og Sammenrottelser hyppigen fundne Stæd, saasom Politiets Commando og Myndighed ere indskrænket og annulleret, og den gemeene Mand samles hos Øltapperne, ia; i Sommers, da vi laa paa *Friederichsdahl*, veed Du jo, at Holmens Tømmermænd havde lagt Arbeidet ned, og nu igien for trende Maaneder siden gik de norske Matroser til *Hirschholm* og kort efter Væversvendene samme Vei herfra Byen. Saa blev

der givet en *fête de cocagne* med en heel stegt Oxe til Holmens Stok i Efteraaret paa *Friederichsberg*. Her er, som Du vil viide, megen Forbittrelse imod Greve *Struensee* og iblandt *publico* mange Ildesindede. Derom haver ieg ikke vidst Meget førend *Frantz*, ieg mener vores *cousin*, som Du ikke kiender, da han er kommen hid fra *Holsteen*, men nu ligger ved danske Livregiment ved Capitaine von *Passows Compagnie*, har fortalt mig derom og udtalet, at enhver Undersaat vel haver Aarsag, at være bekymret for den Fare, som mueligen forestaaer *det Kongelige Huus*, og at Byen talede om, at Greven havde i Sinde at lade sig udraabe til Vicekonge og nøde Alle at sværge sig Huldskab og Troeskab, til hvilken Ende Kanonerne paa Tøihuset tillavedes at fyre paa Byen, i Fald den viiste Modstand derudi, og at Greven har til Sinds at bemægtige sig Personer af det Kongelige Huus og lade disse dyrebare Siele blive et Offer for hans rasende Stolthed og Ondskab. Hvorover vores *cousin* og Oncle *Heinrich* kom i een heftig Dispute, hvilket bedrøvede mig meget.

Dog, ieg skal nu give Dig en oprigtig Fortælning over Alt hvad skeet er og hvilket ieg har erfaret af Fader og *Frantz*, hvilke io formedelst deres Stilninger ere velkiendte med disse ulykkelige *accidents*.

Garden til Fods, hvilken io nu er den eneste Livvagt, veed Du jo temmelig vel har kuns Indfødte

i Geledderne herfra Landet og fra vores Broderrige *Norge*, som jo nu ere Dit Fædreneland, min elskede Lotte! og mestendeel ere de hvervede udi *Norge*, men hvad Du kanskee ere uvidende om er, at disse Garderkarle have Rang i liighed med Underofficierer i de smaae *Regimenter* [Note 1)], samt at de ligedan ere frietagne for Stokkeprygl og Spidsrod, og idømmes de saadant, overføres de til *Musketeererne*. Da nu forgangen Dag, i Onsdags, Ordres kom Gardens 5 *Compagnier* at opløse og stikkes ind i de fem smaa *Infanteriregimenter* heri Guarnisonen, eet Compagni i hvert af disse Regimenters Grenadeerer, og da de ej vilde miste deres Rang som Kongens Livvagt imellem de tydske gemeene Musketeerere, med hvilke det nys endog var dem forbøden at søge Vertshuus og Omgang, da brød Uveiret græsselig ud. Hvorledes, vil Du spørge, kan dette alleeneste være den sande Grund?

Ach! min bedste Søster, mange ere de Rygter og den slemme Sqvalder og Sladder, som her sig sniger Mand og Mand imellem; ia! ned til de umyndige Børn hører man Sligt, hvilket i vores Børneaar ei kom i en sædelig Jomfrues Tanker, derfor skal ieg det ei heller nedskrive, hvilket min Pen vægrer sig ved. Kuns saa meget kan siges, at Herskabet, som i Sommers havde resideret paa *Hirschholm*, den sidste Dag i November tog *Residence* paa *Friederichsborg*; men ind til

Hoved*residencen* kom de ikke, formeedelst de onde Rygter, som gik, og vel vidende om det store Had, som heri Staden næres til Greven, hvem Ingen vil mindre end al Ondt, som er i Verden, saasom han ganske har tagen Commando og *Regimente* fra vores velsignede *Christian* og vores elskede Dronning *Mathilde*, ia det som værre er. Da haver man sagt, at Greve *Struensee* ej turde slaa Liid til den Kongelige Livvagt, og at han vidste hvor liden Tryghed den gav ham til Beskyttelse, samt at den var overflødig og meget kostbar i denne Dyrheds Tiid.

I Onsdags Aftes før Juule Aften blev der lodtrukken om de 5 Gardercompagniers Anbringelse; og Holtens Compagnie indgik i Faders Regimente, ham til megen Glæde. Men da Morgenen derpaa et *detachement* Grenadeerer af danske Liv-Regiment, som Grevens Ven, Ob. v. Falckenschiold commanderer, kom paa Slottet forat afløse Livvagten, bleve de af den modtagen med *Bajoneter* paa Flinterne og nødte til at retirere, imedens Garderne raabte og skrege, at de vilde tale med Kongen selv, at de vilde have deres Pas, at de ikkun vilde tiene i Livvagten, samt at de havde ved ingen Forbrydelse giort sig skyldige til det, som de maatte ansee for en Straf. Deres Officierer havde ingen Magt over dem. Commandanten, General von Gude, hvilken ved Barskhed og Iilsindethed har giort sig forhadt hos alle sine Underhavende,

kom til Hest forat stille dem til Freds, og som han vilde riide ind paa Slottet, satte de Bajoneten imod ham, sigende: at ingen Anden end de Kgl. Herskaber maatte riide eller kiøre paa Slotspladsen. Han steg af Hesten, ingen Garder vilde holde den: de vare ei hans Drenge, men de tiente Kongelig Maiestæt og ei ham! Da han formanede dem, raabte de: Gaa Fanden ivold Din gamle Ræv, Dig kiender vi nok, Dævelen gale i Dig! hvorpaa han pakkede sig bort, hvilket *Frantz* Altsammen selv med egne Øren har hørt og overværet, samt omstændelig har berettet Fader i mit Paahør.

Imidlertid vare nogle af Gardens Compagnier stillet paa *Kongens Nye-Torv* forat høre Ordren om Opløsningen oplæse, men da de saae deres Fane at fratages dem forat bringes paa *Arsenalet,* bleve de som galne og raabte: det var deres Fane, til den havde de svoret, for den vilde de opoffre Livet o. s. v., og de fleeste af dem droge med Fanen op paa Slottet ad Østergade. Da ieg sad paa Forhøiningen, syende paa Manchetterne til Moder, og hørte dem komme, kaldte ieg paa Moder, og vi saae dem med megen Pøbel omringet og i Iilmarsche, men i temmelig Stilhed at marschere forbi. Da hørte vi lidet efter en skrækkelig Støien og Larmen fra Torvet, hvilket var det Compagnie, som skulde været under Falsterske eller *Printz Friederichs Regiment*. Det kom fra Amalienborg med Støi og

Hujen og opplantede Bajoneter, men da det kom over *Kongens Nytorv*, var der stor Stimen og Opløb formedelst at Capitainen, som var Vagtcommandeur paa Hovedvagten, hans Nidkierhed var bleven sadt i Kaag og havde commanderet sine Grenadeerer, at fælde Bajonet og falde an og skille Hoben ad og havde arresteret saamange Gardere, hvilke ikke vare fulgte med Fanen, at han havde fleere Arrestantere end som Mandskab at bevogte dem med. Nu da Compagniet fra Amalienborg saa dette, gjorde de samme *Maneuvre* og befriede med Gevalt deres Camerader, sigende: at Livvagten havde sin egen Arrest paa Slottet, og med stor Larmen og Skrigen stormede de op ad Østergade forbi vore Vinduer, forfulgte af Grenadeererne, hvilke de sloges og kjæmpede med, et Syn, ieg aldrig glemmer. Vi vare i Dødsens Skræk, Fader løb i Puddermantel uden Peruque op ad Trapperne til Bedstemoder, som ikke var opstaaen, og Sr. Nielsen kom iilende fra Skolestuen med Børnene, hvilke han læste med.

Dog, Alt blev snart roeligt, da de vare forbidragne. Da Fader var paaklædt, gik han med Holten og fleere Officiers op paa Slottet, men da de igjennem Høibroestrædet og over Broen kom op foran Slottet, var her den største Allarm og Rebellion. En Mængde Pøbel stimledes paa Slotspladsen, besynderlig Matroser, som tilbod Livgarderne deres Hielp. Saa kom Commandeuren

for Garden Baron v. Haxthaussen, og denne herlige Mand fik sine Soldater hastig i største Orden. Fader fortalte, at da han trækkede Kaarden og commanderede: Richtet euch! Præsentire das Gewehr! Gewehr beim Fuss! lystrede de Alle paa een Snor og med største egalité; men da han strax derefter commanderede: Bajonette vom Lauffe! raabte de Alle: Nei – Piinedød om vi gjør! Men Baronen fik dog Afløsningen foretagen og Garderne afmarscherede til Casernen. Men om de nu paa Veien mødte de Andre, som kom med Fanen og kort derpaa de opheedede og af Kampen i Gaderne forvildede Folk, veed ieg ikke, men de vendte om og fulgte disse tilbage til Slottet, og da nu snart heele Livvagten var samlet udenfor Slotsporten, hvilken var lukket, da sprængte de Porten med Gewalt, trængte ind og det kom til een hæsselig *Bataille* med den nye Vagtafløsning, som blev udjagen og fra nu af besatte Garderne selv Vagtstuen og tilstedte ikkun deres Egne Adgang; der faredes ikke med Lempe i denne Kamp, men mange quæstedes med tunge Kolbestød og Slag, selv Officierer.

Ach! kiere Søster, ieg har takket den kiere Gud, at vores kiere Fader og vores elskværdige *cousin* ikke da var nærværendes, men *Frantz* var sendt med Beskeed til Oberste v. Hesselberg. Samme Oberste har ladet vores kiere Cammerjunker v. *Kardorff* ved Falsterske *Regiment* arresteere

formedelst *Subordinationsiorseelse* mod ham, da han mødte ham paa Slottet i den underste *Mezenin*; det var *Frantz*, hans gode Ven, som maatte paa Ordre følge ham i Vagten, og han er bekymret, at han skal casseres for Fronten.

Torsdagen, 29de Dec. 1771.

Jeg gaaer nu videre med at berette om hvad som tildrog sig. Da Livgarden havde Slottet inde, besluttede de ei at forlade samme, forinden de havde hørt Kongens Villie og desaarsag begav en Deel Gardere sig ud til *Friederichsberg*, nogle sige 200, andre sige kun halv Hundrede med een Tambour foran. Ankomne til Vesterport var denne lukket og Windebroen havde Lieutenanten ladet drage op, de løb saa igiennem Gaderne med deres Gevæhrer forat komme ud af Nørreport. Bommen for Porten nedlodes, men de bukkede under den, og Vagten udrettede Intet. Paa Farimagsveien mødte de *Hans Maiestæt*, der kom kiørende og da stillede de sig i Rækker og aflagde stiltiende deres *Reverence* og *honneur*, men ude paa Slottet skal der have været meegen Forskrekkelse og man siiger, det kuns var deres Major *von Arenfeldt*, hvilken var meget yndet af Folkene, som bragte dem til Roelighed. Han var naaet derud ad en Gienvei og var nu Mægler paa Slottet og *parlementeerede* med Garderne, der raabte: Livvagt eller Afskeed! Da bragte A. dem Maiestætens Løfte om Pas og Afskeed: saasom han ingen tvungne Folk vilde

have. Men da de kom tilbage til *Christiansborg*, vilde de derværende af Garden ikke lade sig stille til Freds, førend de havde Kongens Underskrift og Hvermand sit *Pas* med Kongens Haand og Segl, og de svoere høit ikke at forlade Slottet før.

Det var en skrækkelig Juule Aften. Vi spiste som sædvanlig til Middag oppe hos Bedstemoder, men *Holtens* sendte Bud ikke at turde gaae ud formedelst den megen Uroe paa Gaderne, og Holten og Frantz maatte forblive paa Casernen, hvortil Fader ogsaa iilsomt begav sig. Vi fik Kiødsuppe, kogt Kapun og Budding. Men i vores af Ængstelse heftig bevægede Hierter var der ei Sands for Juuleglæde. Folk sværmede om i Gaden, beskiænkede Soldater og Pøbel skreeg og sang og insulterede Officeerer, Politi og Vægtere, Matroserne vare ikke at holde i deres Quarteer, men løbe om allesteder og udstødte Banden, Trudsler og Skieldsord. Mange af Borgerskabet skikkede Mad og Drikke, ia! hele Stege og Penge op til Garderne paa Slottet, og den *esprit de revolte*, der herskede og var udstrøed iblandt Almuen, gav disse nye Kræfter og Mod. Det var meget koldt og da det blev mørkt, vilde Pøbelen ei lade Vægterne tende de nye Gadeløgter. Fader var ikke i Gaar kommen paa Børsen i Boutiquerne, end sige i Dag, desaarsag vi intet Legetøi til Juulepresents havde til Børnene, og da vi, som vi pleie van, skulde spille om Pebernødder og engelske Bogstav-Kager blev

Moder ilde tilpas ved den fæle Fruentimmer-Skriigen paa Gaden, og bleve Børnene sendte ned tilsengs. Vores elskede Bedstemoder, som var meest roelig af os Alle fortalte da meget fra sin Ungdom; da hun var ongefæhr 20 Aar gammel, ligesom jeg er nu, var den store russiske Keiser Peter den Stoere her i Staden, og da var her lignende Tumult som nu denne Aften i hendes høie Alder, hvortil Aarsagen var gaaen hende af Glemme, men hun fortalte mange fleere Ting særdeles om hendes kiere Dronning Lovise. Dernæst gik Oncle Heinrich ud forat se til Fader og skaffe nyt, og da vi vare alleene gav Bedstemoder mig til Juulepresent det gamle Hovedvandsæg, som Du nok kiender, der er som en leddet Fisk, hvilken ieg fra Barnsbeen af har ønsket mig, ligeledes glædede hun mig med en prægtig Guld-*Pendeloque*, som du faaer Magen efter, og et indisk Shawl hvoraf skal syes en Saluppe. Jeg haver fileret Bedstemoder et Chenille-Tørklæde, men Manschetterne til Moder bleve ikke færdige.

Da Oncle Heinrich kom igien tilbage var hans Fortælning ikke trøstelig. Han havde været hos *Holtens*, kvor de havde sagt, at *Enkedronningen* og særdeles den gamle Printzesse *Charlotte Amalie* skal være meget altereret, saasom de residerer paa Slottet, som Garden endnu ikke vil forlade førend de faae Kgl. Afskeed. Der var megen Tumult og Ufred overalt i Byen. Jeg havde inderligen haabet,

at han havde talt med Fader og Frantz, men al Militairet var paa Casernerne og kom ei hiem til Natten. Da vi efter denne bedrøvelige Juule Aften med beængstede Hierter vare skiltes ad, og ieg havde henlagt Pebernødderne og de smukke Bonsbons til bedre Tiider og forføiet mig til Sengs, hørte ieg Trommen i Gaderne, hvilken forkyndte at hele Guarnisonen skulde forblive under Vaaben om Natten. Ieg laa da med Bæven og lyttede, indtil ieg seent sov ind.

Slottet blev om Natten omringet af 2 Regimenters *Grenadeerkompagnier* og af Dragoner som holdt paa Slotspladsen. Endelig ud paa Morgenstunden vare alle Passene underskreevne og man føiede Garderne i Alt, saaat de fik Afskeeds Pas tilhobe, samt deres Uniform til Arv og Eie og 3 Rigsdaler til Tærepenge hver. Der skeete ingen Voldsomheder om Natten, omendskiøndt Holmens Tømmerfolk lod Garden bede, at dersom de endnu havde noget at klage over, isaafald skulde de i dem finde sande Landsmænd. Men nu gik Afløsningen for sig, dog vilde de ikke lade det skee af Grenadeererne, men af Underofficeerer lode de sig uden Vanskelighed afløse paa de indre Poster foran Gemakkerne. Henimod Middag kom de da under Fryderaab igiennem Østergade fra Slottet, som de havde holdt bravt i saa mange Timer, og mange Borgermænd gave dem Penge og Juulegodt og Lovtaler. Der hørtes mange Klager og

Forbandelser over de onde Tider, Dyrheden og Grevens Regimente. I disse Dage flyve ogsaa Rygter om som Bier om Sommeren: man siger at Oberste von Køller af falsterske Rgmt. af Garderne sikkerlig var bleven giennemstunget med Bajoneter saafremt Lieutenant v. Trolle ei med sin Stok havde slaget Gevehrerne tilside; – ja ieg blev aldrig færdig med at fortælle Alt.

Anden Juuledag var der atter Spektakel, da de norske Gardere toge Afskeed og reiste; Pigerne sige, at de reve General *v. Gude* af Hesten, men Fader vidste, at det ikke var skeet. Folk sværmede paa Gaden nogle Timer, og nu er Roligheden Gud være lovet og takket vendt tilbage, men de hjemkomne norske Gardere vilde fortælle deres Landsmænd meget om disse slemme Dage. 2den Juuledag var Herskabet i Kirke, hvilket er heelt usædvanligt, men de kom ikke paa Fransk *Comedie*. Min inderlig elskede Lotte! ieg aflader at fortælle Dig Andet om denne græsselige Tiid; thi ieg haver ikke andet i mine Tanker. I Løverdags anden Juuledag var *Frantz* her til Middag med *Holtens* og de Andre, og det er grundet paa deres mange Fortælninger, at ieg har skrevet. *Holten*, som var i et opbragt Lune, gik strax efter Spisningen. Vi fik Suppe, Haresteg med Compot og Karper, samt Krumkager. Oncle Heinrich var meget fortørnet over Autoriteterne. Struensee skal have sagt, at det var Militairets egen Sag at skaffe sig Lydighed, og

Oncle Heinrich meente, at der aldrig meere blev Mandstugt i Arméen efter dette, og at hver 10de Mand af Livgarden burde været arquebuseret, hvorudover der kom stor Dispute, da *Frantz* er meget hæftig, hvilket berørte mig empfintlig, men Sieur Nielsen havde giort en Aria, som han kaldte Juuleaftens Iliade, hvilken han sang og bragte atter Munterhed i vore Hierter. Siden hørte ieg Fader alvorligen siige, at Oprørsilden var ulmende i de høiere saavelsom og i de lavere Classer, samt at farlige Tiider forestod, i hvilke det var vanskeligt for enhver god Officier at finde sin Pligt, dermed saae han med besynderlig skarpt Øie paa *Frantz*. Ach gode Lotte! *Frantz* haver talt Meget til mig om Greve Struensees *Eloignement*, hvilket giør mig saare ængstelig og hierteklemt til Mode, men som ieg ei er for at skrive.

Nu vil jeg ende disse saa lange Breve, som ieg har skrevet paa i mange Dage. Vi ønske et godt og glædeligt tilstundende Aar for Dig og for Din kiere Mand, ligesom vi længes efter snart at høre fra Eder og at dette Aar maa bringe gode og roelige Tiider for os Alle.

Din dig hiertelig
hengivne

Dorthea.

Apostille. Jeg skal sende Dig en Nytaarsgratulation fra gamle Sophie og Pigerne, samt fra Søren Gaardskarl, som ligger med een Beenskade.

Ligeledes fra Caroline, som skriver selv. Hun har af sin Fader faaet en charmant Robe af brocheret *Gros de Chine*, der kom hiem med det ostindiske Skib i Høstes. Moder bekom af ham en blaa Bowle af Porcelin.

Frantz haver givet mig tvende Kridttegninger, hvilke jeg sender, den ene fra den skrekkelige Juule Aften, hvis Liige aldrig er oplevet i Kjøbenhavn.

En lille hornblæser

Gamle kaptajn Horstmann fortalte:

"Vi stod dengang nede ved Dannevirke og vogtede over Sønderjylland, som jo var erobret tilbage efter Istedslaget. Vi havde rigtignok ikke tænkt, at vi skulle stå der sålænge, og troet, at det hele var nu forbi; men sommeren gik, og efteråret kom – inden vi vidste af det, var vi langt inde i vinteren, og så kom julen. Det var en grim tid og en grim krig, den sidste halvdel af 1850. Først bivuakerede vi under Guds blanke himmel, så byggede vi os hytter, da det blev koldt, og til sidst blev der mange steder lavet barakker. Min bataillon hørte til hærens venstre fløj, som stod fra Slien til Eckernførde. Det var en evig forposttjeneste, som blev oplivet af en hel del småtræfninger, der holdt humøret oppe og blodet i bevægelse, men det var alligevel en grim krig. Disse små rekognosceringer, hvor der faldt et par skud, undertiden et par mand, og blev gjort nogle lumpne fanger, trættede os bare til ingen nytte. Og så gik man desuden og var bange for at blive syg, for der var ikke så lidt tyfus i rækkerne. I det hele taget var det et drøjt eftersmæk oven på Isteds glade dage, skønt vi slet ikke skal prale for højt af vor dygtighed ved den lejlighed, nej så var Mysundeaffæren i september meget kønnere, og oberst Krabbe har aldrig været skattet højt nok. Vi stod altså på forpost ved Dannevirke, – det var dog en mild vinter med kun et par graders frost i almindelighed og lidt sne, men fryse gjorde vi alligevel. Fjenden kom et par gange frem med større styrker, især ville han gerne have fat i Kokkendorf, og dér var jeg som oftest på forpost, eller rettere sagt mere sydligt, ned ad Vindeby

Nor til. Der var ganske kønt dér på egnen, noget fladt, men de mange høje hegn og vejhække med store buske gjorde terrænet rent forbistret uoverskueligt: det var ligesom lavet til at føre patruljekrig i.

Når vi lå bagved i anden linje, i Kosel og Gammelby og deromkring, havde vi det rigtig rart, og der var sørget for folkene på mange måder. Så var humøret svært oppe mellem os, men det var det jo altid – dengang. Så kom julen da, og juleaften var kompagniet yderst ude. Pikettet stod i en forpagtergård, der havde det glade navn: "Frohsein", et par tusind alen syd for Kokkendorf. Men vi var egentlig slet ikke glade. Vi havde mere lyst til at holde jul ethvert andet sted. Ganske vist, fjenden havde holdt sig ret rolig i de sidste tre, fire dage, og han ville vel nok holde julen hellig. Folkene havde fået lov til at gøre sig det lidt hyggeligt inde i et stort skur eller vognport, og vi havde lagt beslag på bondens storstue.

Når jeg siger "vi", så mener jeg kaptajnen og os to løjtnanter. Kommandersergenten og en ganske ung løjtnant, som nylig var kommet til os, havde feltvagterne, som stod ude over Hummelfeldt og Vindeby, og de måtte holde jul i deres ensomhed. Vi andre tre havde ikke gjort andre anstalter til at fejre aftenen end sørget for et godt måltid mad, risengrød og gåsesteg naturligvis.

Om eftermiddagen, men dog før middag, thi vi skulle først spise kl. 6, tog løjtnant Holm sig af madlavningen ude i køkkenet, og vi andre to sad inde i den mørke stue. I mørket så den ikke så tom og uhyggelig ud. Det buldrede dygtigt i kakkelovnen, ildens røde skær flakkede om på det lyse gulv, og når tørvegløderne faldt sammen, sprang der brandrøde pletter

frem på de kalkede vægge. Vi sad i vore egne tanker, og jeg holdt juleandagt ved at tænke på dem derhjemme. Kaptajnen tror jeg nok fik sig en lille lur, eller måske tænkte han også på kone og børn; thi han sad usædvanlig stille, og kun engang imellem hørte jeg de små smæld, når han holdt ild på piben. Vi hørte Holm, som lod gåsen stege "på spid", kommandere omdrejningerne til Jeppe med så lydelig en røst, som om han lærte en trop rekrutter at gøre vendinger: "om–kring!" lød det: "halvhøjre–om!" osv. Men inde hos os hørtes det kun dæmpet, og der var hyggeligt stille inde i den lune stue.

"Sover De, Horstmann?" spurgte kaptajnen efter en lang tids forløb.

"Nej, kaptajn."

"Vi skal vel snart have lys på møllen?"

"Det skal vi vel," sagde jeg og fik tændt et par lange tynde tællelys på kommoden, som kun gjorde den store tomme stue endnu mere stor og tom.

"Vi må ha'e flere lys", sagde kaptajnen og missede med de små lysende øjne, "hvor i al verden skal vi kunne se ved de præse? Død og plage, løjtnant, har De ikke sørget for lidt lys? Man kan dog for fanden ikke sidde ved den belysning juleaften! Er det Deres mening? Eller hvad mener De? Skal det være fest? Jeg har aldrig i mine livfødte dage set magen – nej min salighed om jeg har! Tror De, jeg har bedt min bro'er til juleaften med to tællepræse?!" Og han blev ved, yderst fornærmet og krænket, at brumme videre om "unge mennesker" og "nutildags", medens jeg fik travlt med at lede flere lys frem og anbringe dem i stager og flasker. – Klokken blev imidlertid fem. Kaptajnen ventede sin broder, som stod ved depotkompagniet i Eckernførde. Det

var kun ½ mil borte, og vi havde fået bud om morgenen, at han nok skulle være hos os kl. 6. Men kaptajnen, som ikke havde set ham i henved et år og som satte stor pris på ham, var ganske nervøs af utålmodighed.

"Jeg kan ikke forstå, hvor fa'en han bliver af," blev han ved at sige, "tror De, han er gået norden om søen? Over Vindeby er det jo kun den halve vej. – Men død og plage, Horstmann, han er da vel ikke gået over Noret! Isen kan sgu ikke bære! Men det ligner ham, han kan finde på al ting. Næ, det kan sgu ikke nytte, hvad De siger: har han sagt kl. 6, skal han være her kl. 6! Holde sit ord og holde sin kæft, det skal man sgu!"

Kaptajnen var en grinagtig lille tyk og korthalset mand med et tætklippet hår og et stort overskæg, som hang helt ned over den svære hage. Han døde da også af apopleksi kort før 64. Pokkers så ilter han altid var, den lille rare mand! Jeg søgte at berolige ham med, at klokken ikke var meget over fem.

"5!" svarede han, "nej, min gode mand, den er sgu henved halvsyv! Mindst!" og han tog sit ur frem, et rask lille ur, der var lige så iltert som han selv, og der gik nu nogen tid med at diskutere om tiden, medens jeg satte cigarer frem og lavede lidt tilrette. Så kom Jeppe for at dække bordet og gik ud og ind. Kaptajnen, der var blevet mild igen, klappede endog Jeppe på ryggen og tog endelig huen på og gik for at kigge ud i mørket. Så kom han find igen. "Nu sner det," sagde han og satte sig stille hen i den hårde sofa og trommede med fingrene på bordet. Lidt adspredt blev han dog ved en melding fra pikettet ved Møhlhorst, om at der ikke var noget nyt og med ønsket om en god juleaften.

"Sgu også noget at sætte i en melding!" vrissede han og satte sig hen ved det lille bord, hvor blækflasken stod.

Holm kom ind, da han havde hørt døren gå. Han var i skjorteærmer. Jeg synes i almindelighed, at ved de kompagnier, hvor kaptajnen er en lille mand, er løjtnanterne altid lange, og omvendt; det var også tilfældet her. Jeg var en lang fyr, og Holm var over de 73. Han var en tavs, alvorlig mand med stillestående grå øjne og et træt udtryk i det lange knoklede hesteansigt, der var brunt som gammelt læder.

"Er der noget i vejen?" spurgte han og så sig om i den nu godt oplyste stue. Jeg hviskede til ham, at kaptajnen var i dårligt humør, men så gjorde denne mine ord til skamme ved at vende sig om og forlange et stort glas punsch til ordonnansen – og det straks! – Så lød der stemmer og skridt udenfor.

"Er det dig, Marius?" råbte kaptajnen.

"Gu' er det mig," svarede en dyb stemme, og en lille mand kom ind i stuen med en hætte over hovedet og et rødternet tørklæde om halsen, men da han fik det af, så vi et kønt ansigt med skælmske øjne og et langt mørkt skæg. Han blev senere en af mine bedste venner.

Det var et glædeligt og rørende syn, at se de to gamle mennesker tage hinanden om skuldrene og hilse hinanden med et broderligt "Goddag", der var mere værd end mange kys og favntag. Så forsvandt de ind i den anden stue, hvor "sengene" var redt, det vil sige, der var naturligvis kun bredt et tykt lag halm over gulvet.

Jeppe var blevet stående henne ved den åbne dør: "Der er én derude", sagde han. "Mere melding?" spurgte jeg; "kom ind!" Men der kom ingen. Jeppe stod og så derud med et underligt

ansigt. Så gik jeg derhen og så en lille skikkelse udenfor, som, da jeg fik den ind i stuen, til vor forbavselse viste sig at være en lille knægt i uniform, en hornblæser, men – en af fjendens! Han var vel en tretten år, en lille korthalset tykkert med runde, røde kinder, en lille flad næse og et par mørke, rolige øjne.

"Nå, dér er han," sagde Marius, der netop kom ind, "ja, mine herrer, det er en lille tysker, jeg har fået fat på i onsdags, da vi havde det lille sammenstød nede ved Marienthal og jagede fjendens feltvagter helt ned til Witten-Sø i den tætte tåge." Og han fortalte på sin poliske måde, at da fjenden var gået tilbage, havde han taget en patrulje på 5 mand til fange og så den lille fyr, som var løbet træt og i tågen kommet væk fra sine egne. "De 5 mand har jeg ærligt og redeligt afleveret i Eckernførde, og de er allerede ombord, men ham dér fik jeg mod på at beholde for min egen mund, og endnu har jeg hverken afleveret eller anmeldt ham, skønt nu véd jeg snart ikke, hvad jeg skal gøre ved ham. Han løber efter mig som en hund. Nicht wahr, Pitter, du wirst bei mir bleiben, du Himmelhund?"

Pitter svarede ingen ting, men viste alle sine små hvide tænder, der sad langt fra hinanden som på en katteunge, og som var det eneste på ham, som var hvidt.

"Nå" – vedblev Marius, "og så syntes jeg, at en jul uden børn er en dårlig jul, – så beholdt jeg ham."

Vi fik fat i fyren, fik ham viklet ud af det store strikkede tørklæde og den store mandfolkekappe, som var skåret af forneden, og hvis ærmer var smøgede op for de små, smudsige næver.

Der var på éngang blevet ligesom festligt i stuen: der var pludselig et barn imellem os, og uden at gøre os regnskab

derfor vi fik alle travlt med at gøre dette barn rigtig fornøjet og glad. Vi trak ham nærmere hen ved lyset, fik nogle poser med rosiner frem og trakterede ham, vi satte os omkring ham, kiggede på ham, klappede ham på de tykke kinder, lo til ham og lo af hans platte tysk.

"Nu har jeg aldrig i mine livfødte dage – – Marius! Du har stjålet en dreng! Du har, Gud hjælpe mig, ligefrem uden videre snydt kongen for en krigsfange! Jeg tror, du er gal! Hvor kan det falde dig ind? Det går jo på ingen måde an! Du må jo øjeblikkelig aflevere ham! Jeg sætter mig med hænder og ben imod, at du – at du fremturer – – du kommer jo i ulykke, mand! Du kan dog for fanden ikke trække om med den fyr. – Det er dog for galt!" – –

Han standsede foran drengen, afbrød næsten pludselig sig selv, så et øjeblik på ham og sagde så: "Det – det er dog mærkeligt, så han ligner Sophus, – det er, som jeg ser min ældste dreng, nej min næstældste. – Ja min salighed! Det var da højst mærkeligt," – han glattede drengen over det pjuskede hår, – "er du sulten?" spurgte han på tysk og begyndte nu ligesom vi andre at kæle for drengen. "Se, den skal du ha'e," sagde han og tog en specie op af lommen. "Julepresent må han sgu ha'e!"

Vi andre fik også travlt med at finde gaver til ham, men Holm fordunklede os alle ved ganske stille at stikke sin store nye lommekniv i hans lille næve. Denne lommekniv, som han var så stolt af, som han havde gået den lange vej til Slesvig for at købe og som han evig og altid, alvorlig og tavs, sad og snittede med. Drengen var sjæleglad, han sad og dinglede med de korte ben på den høje stol og lo over hele ansigtet, medens han betragtede og befølte alle sine mange sager. Så fik han munden på gled og

fortalte, at han var fra Hamburgerberg, – "en rigtig dreng fra gaden," sagde Marius, – at hans moder var enke, at han havde fem søskende, at han holdt meget af at være soldat osv. Holm stod med sit skikkelige hestehoved bøjet ned over ham. Han var ikke stiv i det tyske sprog, og når drengen lo fra den ene til den anden, spurgte han glad: "Hvad griner han af?" men når han ikke lo, blev han alvorlig: "Er der noget i vejen med ham?" spurgte han så og stak stadig rosiner og store stykker kandissukker til ham. "Han er lige så god som et helt juletræ", sagde holm til sidst og gik ud i køkkenet.

"Min salighed, om jeg havde troet, at jeg skulle sidde her og snakke tysk juleaften!" sagde kaptajnen, "det er egentlig en skandale, – men nu skal vi ha'e risengrød, min dreng, og punsch skal vi ha'e!"

Nogle af folkene rørte sig uden for vinduerne og kiggede ind: de havde hørt om drengen og ville gerne se ham. Så gik jeg ud i vognporten med den lille fyr. Der var stor lystighed derude. På en kasse havde de stillet nogle grankviste op i flasker, og de lavede punsch i en stor madkedel. "Sikken en insurgenter!" sagde en. "Det kalder jeg tobak for en skilling!" sagde en anden, og så måtte han drikke med dem af deres brændevinspunsch. Alle ville de røre ved ham, række ham hånden og snakke med ham. Drengen var først helt kry og fornøjet, men lod efterhånden til at blive lidt bange for jenserne, som med deres skæggede ansigter så helt vilde og røveragtige ud i lygternes skumle belysning.

Da vi kom ind, stod maden på bordet, og vi satte os glade tilbords, det var barnet imellem os, som bragte den rette julestemning: denne ærlige følelse af at ville andre vel. Vi havde

en imellem os, som vi endelig, uden at genere os, havde lov til at være gode imod, og lige over for hvem vi grove mandfolk åbent kunne lægge vore kærlige juleføleIser for dagen. "Nå, spis nu, min lille dreng," sagde kaptajnen, "så skal vi lære dig at spille Skidtmads bagefter." Pitter fik den bedste plads i sofaen og den første vældige portion julegrød. Den ene gav ham smør, den anden strøede sukker på, Holm brunede det hvide bjerg med kanel, og jeg skænkede ham et skummende bæger øl. For hver mundfuld, vi tog, skottede vi glade over til den lille fyr, og der var stor glæde, da bjerget var borte, og han tog fat på et nyt. Men så hændte der noget mærkeligt: Skeen begyndte at gå langsommere og langsommere i hans sorte næve, – den, som Marius påstod ikke kunne blive ren, – ansigtet blev ganske udtryksløst og de mørke øjne store og blanke, der kom vådt i dem, tårerne begyndte at rinde, og til sidst brast han ud i en tudende gråd med munden fuld af grød. Alle sammen fo'r vi op. Hvad var der i vejen? Vi overvældede ham med spørgsmål på tysk og dansk, og hestehovedet var ganske blegt. Men drengen havde sluppet skeen og græd en rigtig alvorlig gråd, og for gråden forstod vi endnu mindre hans plattyske mål: "Mutter! Mutter!" var de eneste ord, som var tydelige. Vi søgte at trøste ham, klappede og kælede for ham, men han var vel pludselig blevet overvældet af hjemve; thi andet end *mutter* fik vi ikke ud af ham. Var det grøden, der havde fremkaldt tanken om hjemmet? Der blev skænket ham et stort glas punsch, alt for stort, gråden slukkedes i det og gik over til en afbrudt hulken. Vi fik ham til at lægge sig på sofaen, og da gåsen kom ind, sov det trætte barn som en sten.

Nå, det gjorde jo først et lille skår i den hyggelige stemning. Vi tossede mandfolk havde ikke forstået at få drengen til at føle sig hjemme mellem os, og vi vekslede mangt et ord i den anledning. Kaptajnen var naturligvis krænket i høj grad: "Der har du følgen, Marius! Hvad ville du med den knægt? Fanden skulle lægge sig andre folks børn til. Det må ha'e en ende, min gode Marius, og nu overlader du mig fyren, forstår du, uden videre snak. Så sender jeg ham i morgen på stabskvarteret, dér vil man tage sig af ham på rette måde, – og så er det vrøvl forbi!"

"Gu' om jeg gør," svarede hans broder, da han tog det store glas punsch fra munden. "Drengen er min, og når jeg går kl. 9, tager jeg ham med mig. Efter nytår sejler det russiske dampskib, så sender jeg ham til København og får ham anbragt, til jeg kommer hjem, – måske kan man engang få noget godt ud af ham."

"Men det er jo slet ikke Deres dreng," sagde jeg, som hjalp Jeppe med at rydde af bordet, for at vi kunne få kortene frem. "Lad ham da hellere blive her ved kompagniet. Så skal vi nok muntre ham og gøre ham så dansk i sind og skind, at han aldrig vil hjem igen."

Der begyndte nu en langvarig og ivrig diskussion om drengen og hans nærmeste fremtid. Vi var meget uenige og havde hver sin plan. Alle ville vi beholde drengen og råde over ham. Efterhånden som den stærke drik varmede vort blod, blev vi mere og mere højrøstede, der blev holdt taler og fortalt historier, som stadig drejede sig om drengen. Pludselig sagde Holm: "Skal vi ikke have den l'hombre?"

"Nej," sagde Marius, "i aften er det juleaften, og selv om Pitter ikke kan være med, så lad os dog spille skidtmads alligevel!"

"Ja," sagde holm ganske tørt, "vil De sætte drengen ind som gevinst?"

"Som gevinst!"

"Ja, den, der vinder ham, skal have lov til at råde over ham!"

Så brød kaptajnen løs: "Spille om en dreng! Om et levende menneske! Død og plage, er I rent gale?"

"Lad gå!" råbte Marius, "vi spiller om drengen! Det kalder jeg at spille om "småting"! – Den, der vinder ham, skal sørge for ham!"

Efter en lang forhandling blev sagen afgjort, og medens "gevinsten" lå og sov i sofaen med blomstrende kinder, vistnok også under indflydelse af punschen, blev der lavet en slags raffineret skidtmads, idet hele spillet blev omdelt, og vinderen skulle af de kort, han havde på hånden, have 4 og 4 af samme værdi.

"Nå," sagde kaptajnen gemytligt, "kom så! Puljen er sat!"

"Puljen er "fuld", tror jeg," sagde Marius med et lystigt blik til Pitter.

Der blev spillet med lidenskab. Spillet trak ud og lod slet ikke til at skulle bringe noget resultat. Der blev drukket, der blev lét og der blev snakket, der blev taget fat med fornyet iver, og endelig efter lang tids forløb lagde Holm, uden at forandre en mine i sit lange hesteansigt, kortene på bordet: 4 damer, 4 tiere og 4 treere. Gevinsten var hans. Han kastede et langt blik hen på den, et blik, der tog den i besiddelse.

Klokken var blevet mange; Marius skulle tilbage til Eckernførde. Han måtte stå ved sit ord og efterlade drengen. Vi

drak et afskedsbæger, og kaptajnen og jeg tog tøjet på og fulgte ham ud af den lumre stue i den friske stille frostnat, hvor sneen faldt i små hvide stjerner. Vi fulgte ham ud til vedetkæden til Westerthal og endda et stykke tilbage ad landevejen. "Pas mig nu på drengen!" var hans sidste ord ved afskeden, "pas på, at løjtnanten ikke spiser ham, han ser mig så forslugen ud." – Så gik vi alene tilbage i den stille julenat.

Da vi kom hjem, var drengen flyttet ind i halmen, og Holm sad og skrev. Så fyrede vi som sædvanlig dygtigt i kakkelovnen og lavede os til at gå til ro, trak støvlerne og frakkerne af og tog kapperne på.

"Skal De ikke i seng, Holm?" spurgte jeg og stak hovedet ind til ham. Han vendte sit mørke ansigt om imod mig og sagde: "Kom lidt, – kan det gå?" og ved det langtandede tællelys læste jeg det brev, han med sin smukke lange skrift havde sat sammen.

> "An die slesvig-holstenske Insurgent-Vorposten.
>
> Wir senden Ihnen hiermit ein kleinen Weinachtsgeschenk dieser Knabe. Sei ihm gut og sendet ihm zu seiner Motter, da er gewascht bleiben kann."

Jeg smilte af hans kunstige tysk, men da jeg straks forstod hans hensigt, nænnede jeg intet at sige, men nikkede blot til ham.

"Går De ud i morgen med morgenpatruljerne?" spurgte han.

"Jeg går med," svarede jeg, og så gik vi ind til halmen. Kaptajnen sov allerede, han havde sin nathue nede om ørerne og lå ganske tæt op til Pitter – og se: min sandten, om han ikke var faldet i søvn med den lilles hånd i sin!

Det var ikke helt lyst endnu, da Holm vækkede mig. Jeg var lidt tung i hovedet af punschen, men kom dog hurtigt på benene. Kaptajnen sov endnu, så det drønede efter, men drengen stod inde i storstuen, indhyllet i den lange kappe og med et par tørklæder om halsen. Så kom vi da afsted. Det sneede ikke, men der lå et ganske nyt, jomfrueligt hvidt dække over hele egnen. Naturen havde ligesom pyntet sig den julemorgen. Vi fulgte atter vejen forbi Westerthal, og da vi passerede vore fremskudte poster, var det lyst. Solen brød frem og farvede sneen derude på Vindeby Nor, over hvis tynde is den nænsomt og fint havde lagt sig og blødt betrukket søens flade som med lysegult fløjl. Så gik vi videre sydpå, over landevejen, med "en forspids" fremme. Vi fulgte den smalle køresti ned til skoven ved Friedensthal uden at have set noget til fjenden. Da vi kom ind i skoven, gjorde vi holdt, medens blænkerne afsøgende gik igennem den tynde skovstrimmel.

På hele vejen havde vi været tavse, og hver gang vi begyndte en samtale, døde den hen. Drengen så alvorlig eller snarere noget ængstelig ud. Han havde kun straks spurgt efter Marius og havde ikke fået mange ord til svar. Da vi kom til skoven, satte vi os trætte ned på en stub, og han nød med velbehag, men i største alvor, sin part af den mad, som Holm tog frem. Men da denne havde spist, gik han hen til gærdet. "Lån mig din kniv," sagde han til drengen, og drengen tog med et frygtsomt tøvende blik sin julepresent, Holms store lommekniv, frem. Men Holm skar et langt hasselskud af hegnet, snittede småkvistene af og bandt så sit lommetørklæde fast til dets ene ende. I det samme kom en af folkene tilbage og meldte, at de

kunne se de tyske vedetter en 4 à 500 alen borte på en banke. Så tog Holm drengen hen med sig til skovens sydlige udkant, dér hvor blænkerne lå bag gærdet. Jeg så ham give drengen brevet og trykke ham parlamentærflaget i hånden, så talte han længe alvorligt til den lille fyr, der stod og så ham troskyldigt op i hans brunsorte ansigt. Hvilket sprog har han mon talt? Vist er det, at Pitters lille runde ansigt var vådt af tårer, da han kom hen og sagde mig Farvel.

Kort efter så vi purken skridte afsted over snemarkerne med flaget i hånden – lommetørklædet var ikke så rent, at det ikke kunne ses imod den hvide sne. Han vendte sig om et par gange, ja stod helt stille engang, men fortsatte så trøstigt sin vej, indtil han som en sort prik tabte sig derude bag de høje gærder. – Så gik vi endnu tavsere hjem.

Vi talte ofte om ham i de påfølgende dage, men så blev han sjældent nævnt. Kaptajnen havde været meget vred over vort "utilladelige forhold", men så gled drengen ud af vore tanker. Fjenden så vi kun lidt til i de påfølgende dage, men han kom dog endnu engang i det år, på årets sidste dag.

Vi lå i Kokkendorf i vor bedste morgenslummer, da vi blev vækket ved skydning. Fjenden var rykket frem med en større styrke og havde angrebet og besat højderne ved herregården Møhlhorst, der vel ligger en 1000 alen vest for byen på den anden side bækken. Vi kom hurtigt i stilling, men kampen var allerede i fuld gang derovre. Gården var i brand, røg og flammer stod lige ret op i vejret. En peloton af kompagniet – det var Holms – blev sendt ud vesten for Kokkendorf, for at bestryge fjenden i flanken. Vi så ham trænge helt ned i mosen

på sin sædvanlige hensynsløse måde, men kort efter fik vi forstærkning. Resten af kompagniet rykkede sydpå mod fjenden, der gik tilbage på alle punkter.

Da vi hen på eftermiddagen var kommet hjem og sad og skiftede tøj, kom Holm ind og meldte sig tilbage. Han var fuld af tørvejord til midt på livet og drev af vand og snavs. Han afgav som altid en meget ordknap beretning, men der var i dag et ganske mærkeligt udtryk i hans ansigt. Da han satte sig for at få det våde tøj af, faldt han i tanker og stirrede – aldrig har jeg set ham mere ligne en gammel og forgræmmet hest. Endelig sagde han ganske stille: "Jeg har set drengen!"

"Drengen?" spurgte kaptajnen, "nå – fyren, Pitter, hvorledes det? Hvor var han? Var han rask? Så han flink ud?"

Holm svarede ikke.

"Kom han noget til?" spurgte jeg ganske angst.

Holms læber var ganske hvide. "Jeg tror, han blev skudt. – Da vi kom ned til bækken, løb de bort fra en lille høj ude i mosen og tog front imod os. – Men der blev en liggende. – Det var en lille én – han lå på ryggen med benene helt sammenkrympede. – Han må være blevet ramt her fra Kokkendorf. – – Jeg synes, det var drengen. – Jeg trængte så langt frem, jeg kunne. – Da fjenden endelig gik, søgte jeg at komme over til ham – mange gange. – Men åen var for dyb. – Mosen var for bred. – – Jeg så ham dog nærved. – De havde revet klæderne op på ham – – han havde et skud igennem halsen."

"*Var* det ham?" brølede kaptajnen.

"Jeg kendte hans uldne tørklæde," svarede Holm sagte.

Der blev rekognosceret næste dag i terrænet ved Møhlhorst, men vi hørte aldrig mere noget til lille Pitter.

Fedja Jarrowitch

Han var hornblæser ved kompagniet. Egentlig hed han Frederik Rasmussen, men Fedja Jarrowitch var hans kunstnernavn. Han var født på Roskilde Mark. Moderen var "forladt kone" og flyttede senere til København, hvor han fik sin uddannelse imellem Vognmagergades andre drenge. Fra ganske ung havde han været ved beriderselskaber og havde rejst meget omkring i Tyskland, men dog mest i Rusland med et vistnok temmelig bekendt selskab under direktion af en Jarrow Wulff. For denne mand ytrede han stor respekt og havde stoltelig taget navn efter ham: Jarrowitch.

Det er dog tvivlsomt, om han nogen sinde havde været virkelig berider. I hvert tilfælde gav han intet bevis på færdighed i at bruge sit legeme ved den militære gymnastik, han var som en tung sæk ved voltigeren og springning, kort sagt en klodsmajor. Desuden var han tyk og fed og lavbenet. Det noget oppustede ansigt var stærkt fregnet og strålede med en fedtet, rødmende glans, håret var næsten borte på nogle rødlige tjavser nær. Nej, berider havde han næppe været, men mulig havde han gjort tjeneste i stalden eller måske som en slags klovn af lavere rang; for talent i den retning havde han. Alene hans læspen var talentfuld. Men dertil kom så hans evner i retning af at gøre tryllekunster med og uden apparater; han kunne desuden vende vrangen ud på sit ansigt, skuffende efterligne menneskers og dyrs stemmer og alle mulige andre lyd, gale som en hane, save som en sav, han kunne endvidere spise glas, var bugtaler og selvfølgelig temmelig fordrukken.

Alle disse ypperlige egenskaber gjorde ham meget afholdt og anset af kammeraterne, og den godmodige og vittige Fedja var altid parat til at brillere med sine talenter. I begyndelsen af rekrutskolen anslog han som oftest en elegisk tone, når han talte med befalingsmændene, idet han sukkede over det hårde og tvungne i at være soldat og berømmede det fri kunstnerliv, han var vant til at føre. Men rigtig indlade sig på enkelthederne ved dette kunstnerliv ville Fedja aldrig, han talte derimod vidtløftigt om sin "velgører" Jarrow Wulff, som var uhyre rig og som til enhver tid ville modtage ham med åbne arme på sit "landsted i Petersborg". Når han således kom rigtig i affekt, fyldtes hans små falmede øjne med – ja måske var det tårer, men de fik mig altid til at tænke på brændevin.

Der var en besynderlig blanding af troskyldighed og frækhed i Fedja Jarrowitchs karakter. Da han havde været rekrut en tre ugers tid, meldte han en dag til kommandersergenten, at nu kunne han ikke holde det ud mere, det var ham umuligt at være soldat! – Så? Hvorfor det? – Nej han kunne ikke, det var umuligt osv. Da det blev meldt mig, og jeg talte med ham, gentog han for mig, at han ikke vidste, hvad han skulle gøre, det var så tvungent alt dette her, det spillede og kogte i ham, sagde han, han følte en aldeles ubændig lyst og trang til – rent ud sagt – at løbe sin vej, desertere. – Hvor han så ville løbe hen? – Til København, til sin moer, bare afsted, hen hvor han kunne røre sig, og hvor der ikke altid blev passet på ham osv. osv. – Hans uforbeholdne udtalelser vandt mit hjerte. Vi snakkede noget sammen, og Fedja løb ikke bort den gang. Han bekæmpede sin natur, han besejrede det kunstnerblod, som kriblede og krablede ham i årerne, han betvang sin længsel efter

ubegrænset frihed og ubegrænset drik og bøjede den ind under det mål af frihed og drik, som kan tilkomme en soldat.

Og han blev efterhånden ingen helt dårlig soldat, mærkværdigt nok; for kunstnere er ikke gode soldater i fredstid, de kan så vanskeligt underordne sig. Efter nogen tids forløb blev Fedja flink, var altid på pletten og aldrig forknyt, en soldats bedste egenskaber. I det ydre lod han rigtignok meget tilbage at ønske, hans pudsning var elendig, knapperne var matte, frakken fuld af fnug fra uldtæpperne, der var noget snusket og grumset over hans person, som næsten altid hos folk, der drikker. Næsten; for man træffer også dem, der bærer omhu for deres ydre. Min hæderlige og kære gamle kammerat, løjtnant H., stod f.eks. altid op med solen, tog sig et styrtebad og gik så pillen og pæn hen på knejpen og drak sin "øxekax", som han kaldte det, en halv bajer med en kognak i. – Men Fedja var på den anden side aldrig fuld. Han drak jævnt væk hele dagen, "holdt sig fugtig", som sergent Holmberg sagde, men han var en stærk natur, en kunstnernatur, der kunne døje ondt uden at opgive idealet, og han var som blomsten, der kun trives ved luft og vand, og som dør uden det. Fedja fugtede sin jordbund med brændevin. Mine forsøg på at vænne ham af med at drikke fortier jeg; de mislykkedes totalt og efterlod sig ikke spor. Ak nej! –

Det var hornet, det gule, blanke messinghorn, som gav Fedja interesse for tjenesten, og gjorde ham til soldat. Fra det øjeblik, han blev udtaget til reservespillemand, kom der ro over ham. Han var ikke synderlig musikalsk og havde aldrig før behandlet noget som helst instrument, men det blanke horn med den brogede banderolle mindede ham om et eller andet fra hans

kunstnerliv, det tiltalte hans fantasi, og selv om det fattige "bügelhorn" end er et af musikkens laveste og mest foragtede hjælpemidler, en duft af kunst er der dog over det, og Fedja greb det med begejstring. Forfærdelige, sønderrivende, øreflængende var de toner eller lyd, som han i begyndelsen fremkaldte; – Kronborgs stolte fæstning rystede i sin grundvold og i roligt vejr fremkaldte hans horns toner en let krusning hen over Øresundets stille vande. Men hans sjæl fik fred, hans længsel fik luft. Han passede sin dont, og han drak mindre, – det sidste kan dog ikke siges med afgjort vished.

Efterhånden blev han en dygtig hornblæser. Han smældede signalerne ud med en fynd og en aplomb, der satte liv i jenserne. Han bøjede ikke hoved og horn ned mod jorden som spillemændene plejer, når de blæser, nej han strakte sin fregnede hals stolt frem efter og vendte hornet flot op i luften, når han kom med sit "Fremad" eller "Spredt orden":

> Rask formér en lille kæde,
> rask formér en lille kæde,
> rask formér en lille kæd–e,

og der kom liv i de tunge fedtstøvler over de klumpede pløjemarker. Men når vi så trætte og varme trak hjem efter øvelsen, forstod han at tude en march med korte, hårde toner, der fik trittet til at knalde i brostenene, og som kaldte alle tjenestepigerne frem i de lave huses vinduer.

Men Fedja var en kunstnernatur, en af disse evigt higende naturer, der stræber efter idealet og aldrig kan lade sig nøje med mindre. Kunsten var ham alt, han kunne ikke undvære den. Hans sjæl følte kun lise, når han fik samlet kammeraterne omkring sig for at "arbejde" for dem, og han gjorde da de

mærkeligste kunststykker. Han vidste med et par propper eller toørestykker, som han lod forsvinde og komme igen i en uendelighed på den besynderligste og mest mystiske måde, at sindsforvirre og forblænde de skikkelige bønder. De sad forstenede af gru og beundring, når de så ham tage det snapseglas, som han først havde fyldt adskillige gange af deres feltflasker og lige så mange gange tømt, når de så ham tage dette selv samme glas og spise det! – spise, tygge, knase og synke det! Han nød deres forstenelse, og hans kunst fejrede de skønneste triumfer. Men hans talenter var desværre for mange.

En aften kort før retræten var der stort spektakel på brandstuen. Fedja Jarrowitch "arbejdede" som bugtaler. Der var kommet en del rekrutter til fra de andre kompagnier, og der var en usømmelig larm. I en krog af den store halvmørke stue stod Fedja.

"Vær så artig, mine herskaver – hold nu kæft derhenne" – råbte han med sin læspende røst, "nu begynder forestillingen, væsatig mine erede å hør etter!"

Der blev stille. Fedja nøs.

"Prosit lille jomfru!" lød det nede fra gulvet med en anstrengt stemme, som fra bunden af en seng med dyner.

"Jeg er inte jomfru!" læspede Fedja.

"Så har De måske væ't det!" råbte den underjordiske.

"Næ jeg har inte."

"Gu har De så."

"Det æ' løgn."

"Gu æ det ej" osv. ssv.

Samtalen mellem Fedja og hans mave var ikke indholdsrig. Det var stemmerne, organerne, som gjorde dem interessante.

Hans maveorgan, der jo nok lød noget kvalt, var alligevel både stort og sonort, og det stod ubetinget over hans eget. Det var en virkelig kunstner, man havde for sig, og jeg forstod stakkels Fedjas sorg over at være kaldt bort fra sin glimrende bane.

Alligevel ryddede jeg bulen.

Næste dag var jeg endog hård nok til at forbyde disse forestillinger, der ikke passede for en kaserne, hvor al sammenstimlen er imod den påbudte orden.

Fedja hang med næbbet, og jeg hørte ham næste eftermiddag øve sig ude i søbatterierne, idet han udtømte sin kval i fortvivlede hornforsøg, der enkelte øjeblikke svagt mindede om "Herlig en sommernat". – Næste dag var han borte. Fedja Jarrowitch havde absenteret sig.

I Sletten Kro, som ligger lille og beskeden mellem stranden og landevejen, dér hvor denne svinger neden for bakken, var der søndag aften sent den sædvanlige forsamling af fiskere, som trolig fulgte det gamle ord: at man skal spilde sin bærme, hvor man har drukket sit øl. Der var snakken og tummel og støj inde i den halvmørke krostue. Vinduerne stod åbne, og den sure skænkestuedunst og jammerlige tobaksrøg sivede ud. Sergent Holmberg, der vendte hjem fra en søndagsudflugt, gik just forbi, idet der lød en skraldende latter inde fra kroen. Så blev der en pludselig stilhed, og han hørte en nyse lydelig og derefter en stemme langt borte fra råbe: "Prosit lille jomfru!"

"Der har vi jo Rasmussen!" tænkte sergenten og gik derind. Ganske rigtigt, der stod han. Bøjet forover henne i en krog med den ene hånd støttet til muren, holdt han den sædvanlige samtale med sin mave, medens det fregnede ansigt blussede af begejstring og brændevin. Da dialogen var på sit højeste,

opdagede han pludselig sergenten. Han tav et øjeblik, men så glimtede hans øjne af skælmeri, og en stemme nede under gulvet råbte forsorent: "Go måren hr. skersant!" Men denne afbrød ubarmhjertigt forestillingen uden hensyn til fiskernes og Fedjas sorg, og han måtte følge med til garnisonen. Det ærgrede ham mest, at sergenten var kommet så tidligt, at han ikke fik sit bravurnummer. Forresten var han ligeglad.

"Premeerløjtnanten er vel gnaven i ansigtet?" spurgte han flere gange, og denne tanke lod til at genere ham mere end den rå virkelighed, der mødte ham, da han ved hjemkomsten blev puttet i hullet. Senere blev han altid truet med at "miste hornet" og blive stukket ind i geleddet, hvis han på nogen måde forså sig; det hjalp, og uden større begivenheder blev Fedja hjemsendt og vendte tilbage til sit kald.

Det blev mig dog beskåret at se ham af og til. På hans gennemrejser, efter hans udseende at dømme altid til fods, fra marked til marked, undlod han ikke at besøge mig. Så havde han aldrig "kongelig mønt" i sin lomme, var om ikke fuld, så dog fortumlet af drik og stærkt trængende til hjælp til natteleje. Sige nej til sine gamle soldater kan man jo ikke, han blev affærdiget med en krones penge og fo'r så videre ad sin brogede bane, som enhver anden kunstnerbane, rundelig bestrøet med triumfer og savn.

Midt i juni blev så mandskabet indkaldt til lejrøvelser ved Hald.

Der var larm og tummel og højrøstet tale på jernbanestationen af de mange karle, som det lange tog gød ud på perronen. Fredelige rejsende skottede sky til de plumpe svende, små og store, blege og magre, håndværkere og vejrbidte

firskårne bønderkarle med svære transtøvler på de træskovante ben: "Goddag 59!" "Er du der 80?" "Hvad fanden, er det dig skrædder, du har jo fået skæg!" osv. osv. De forskellige klædedragter betegnede folk fra alle lag og alle lav, lige fra hovedstadsmandens paletot og høje hat til landmandens vadmelsfrakke, især var hovedbedækningernes uensartede mangfoldighed iøjnefaldende: Runde hatte, bløde hatte, stive hatte, kasketter, jægerhuer, stormhuer, lodne huer, men mest dog en klodset bondehue med skygge for og bag og en smagløs sløjfe i et lille stålspænde foran, godtkøbsarbejde fra købstaden. Gennemgående var de velklædte, kun ganske enkelte lurvede og smudsige. Tilsyneladende var glæden stor, de råbte og lo, mange var en smule berusede, men kun få rigtig drukne, enten dvask overvældede af drikkevarer eller støjende kåde med råbende munde og opknappede klæder. Ingen førte kister og madposer med, som da de mødte til rekrutskolen, kun en bylt eller en vadsæk med strømper og skjorter, – dagen efter skulle de jo afsted.

Så gik de i uordentlige flokke ud ad kasernen til. Stadig kom flere til og så: ny velkomsthilsner og råb og bralrende tale. En lille lurvet, smalskuldret københavner med et magert, forsviret ansigt førte an.

"Denne vej med skinken!" råbte han. "Op med humøret! Det er to mark i lige penge!" og så lo alle bønderne. "Tju Kaveline," råbte han til en pige, som stod i en port i det smalle stræde, og så sang han: "Ser I, hvem der kommer her? – Det er soldemagerlavets sangforening, lille jomfru! – Nå da, hold jer bare munter! Op med opperen, du gamle stikbækken!" skrålte han og slog en kammerat i ryggen.

Men alt, som de nærmede sig kasernen, blev de mindre højrøstede, og enkelte tyssede på københavneren. "Hold nu kæft, Nikkelaj!" sagde de, da de mødte nogle befalingsmænd. Men kun Nikolaj forstod at føre sin hue stramt militært ned ad den falmede vinterfrakke, de andre hilste kejtet og civilt.

Efterhånden samledes alle hobene ude ved det sorte gymnastikhus, men her lød kun dæmpet tale og småsnakken og kun enkelte råb af underofficererne, der havde travlt med at få dem ordnede, hvert kompagni for sig og hvert korporalskab for sig, inden de førte dem ind i huset, hvor hver enkelt mand afklædt måtte underkaste sig lægernes synende prøve. Derefter gik det afsted til munderingskamret for at "iklædes". Her herskede premierløjtnanten med våbenmesteren og som ved trylleri blev hele den brogede flok: fine folk og simple folk, rige gårdmænds sønner og fattige indsidderenkers, lapsede kontorister og halvdrukne sjovere, alle forvandlet til soldater, så at et uerfarent øje ikke kendte den ene fra den anden.

Premierløjtnanten stod i døren og efterhånden, som de kom i nærheden af ham, fik de huen af og beholdt den i hånden og smilte, når han talte til dem.

"Har De støvler?" spurgte han hver mand, der gik ind, "har De undermundering? Hvormange par strømper?" Og alle havde de noget. Så kom den glade "Nikkelaj". Da han tog den alt for store, falmede vinterfrakke af, sås kun en pjaltet skjorte under den.

"Er det nu en måde at møde på? Har De ingen undermundering?"

"Ikke en vitte, hr. premeerløjtnant," svarede fyren, der pludselig var blevet alvorlig, stiv og stram, og stod rank som et bræt. "Jæ har spaseret fra ifjor etterår a'."

"Nå, og hvad har De dér?" spurgte løjtnanten og pegede på bylten.

"Dette hersens? Dæ æ' en afskedspresent fra min folovede," og han tog tre hvide lommetørklæder med rødt broderet navn frem, "og så fek jæ' denne kasse cegarer a' min mor, hun ruller cegarer for en mand i Blankogade."

"Er det Deres hele bagage?"

"Vel, hr. premeerløjtnant."

"Det var bedre, hun havde rullet Dem en skjorte og nogle strømper."

"Ja men det gik alt sammen i nat," svarede Nikolaj med et gemytligt ansigt, "jæ ha'de væ't til afskedsgilde hos min folovede; men så traf jæ none svende fra lavet –"

"Nå, og så drak De skjorten fra kroppen, jeg kender den historie, – ja, det kommer jo til at svie til Dem selv. – Men der har vi jo Fedja Jarrowitch. – Har De støvler?"

"Ja vel, hr. premeerløjtnant!"

"Og undermunderingen?"

"Der æ', hva' der æ'."

"Død og pine, hvor De er velhavende."

"Dæ gik stry'endes på Houby marked den 26., hr. premeerløjtnant, ha'de jeg bare fået Roskilde med på torsdag, ha'de dæ våt magesløst."

Han var helt fornøjet, Fedja, han så mindre forsoldet ud end nogensinde og han havde sine ting i temmelig god orden. Han var stolt som en gud, da den glade Nikolaj måtte vise sine hullede københavner-fjederstøvler frem med de spidse hæle. Men Nikolaj var forresten heller ikke forknyt. "At du inte osse ku' trolle mig et par støvler til, du gamle kukkenbager!" sagde

han til Fedja, da de kom ud. Men denne gik afmålt og værdig og varmede hornets mundstykke med læberne. Det var i det hele taget vistnok hans bedste tid, det lejrår.

Næste dag stilledes til afmarch. Den lille kommandersergent løb op og ned ad rækkerne og talte folkene for at få styrkelisten til at stemme. Den skikkelige gamle fyr var ellers pålideligheden selv og ubetalelig påpasselig under daglige forhold, men indtraf der noget usædvanligt, gik han straks fra det. "75, 76, 77, 78 – nu har jeg 178 mand", sagde han, "og der skal være 179," og han begyndte forfra igen, geled op og geled ned, så fik han 180. Sveden haglede ned ad hans ansigt, og han tog atter fat, idet han begyndte med de små. "178!" sagde han fortvivlet og skottede hen til kaptajnen.

"De glemmer vel ikke hornblæseren?"

"Å!" sagde han med et stort smil i det grå skæg, "det er hornblæseren."

Men Fedja stod på højre fløj uvidende om, at man kunne glemme ham, han stod med hornet malerisk støttet til låret og med skinnende røde skulderklapper, der ikke flatterede hans "blissede ansigt" og rødlige hår. –

Det blæste en kraftig nordenvind, og vi var ikke rigtig i humør ved udsigten til den vuggetur, der ventede os over Kattegattet. Mange af karlene havde aldrig været på søen og var allerede halvt søsyge, inden de kom ombord. Men aldrig har Fedjas gode egenskaber vist sig i et bedre lys end på denne tur til lejren. Vant, som han var, til at rejse og sejle og ture om under alskens hårde vilkår, var han straks hjemme på skibet, og i den lange nat, da vi væltede om og skylledes over og duvede op og ned, medens alle slags ubehagelige lyde af den store

mængde af søsyge mennesker blandede sig med søens larm, lød hans vittigheder og forsorne udtryk over det hele. Det var leg for ham og med sprudlende liv og saftig skæmt holdt han humøret oppe hos alle landkrabberne både fore og agter og nede i lasten, hvor der var fuldt indtil kvælning.

Og senere på marchen var Fedja stadig den evig glade. Han førte an med mangfoldige lystige viser, den ene efter den anden, uden hensyn til træthed, sved eller støv – hans bryst var uopslideligt som hans humør. Endnu da det lakkede ad den fjerde mil og trætheden hang blytung i de uvante ben og de ømme fødder, var Fedja lige ufortrøden og hjælper i nøden over alt, bar geværet for én, et par tornystre for nogle andre, medens han tog en lille stymper under armen, for at få ham til at vinde med. Folkene glemte ham ikke hans gode hjælp, mangen en husvalende dråbe gled fra deres feltflasker ned i hans altid fortørrede hals.

Det var en prægtig sommeraften i lejren ved Hald. Vi havde forsinket os i ryttermessen og slentrede hjem til vore telte. Månen stod højt på himlen, og skønt den så så lille ud der højt oppe, bredte den dog sit hvide lys over alt med en skarp og kold klarhed. Man hørte næppe en lyd fra de mange kolonner af skinnende telte, der husede tusinder af sovende mænd. Til højre den lave, purrede egeskov i sin skygge som en sort banke, så den hvide stubmark med teltene, og langt nede til venstre Hald sø med blink og skær og hvidt i hvidt – en af disse få danske nætter, som man ikke har lyst til at sove bort; jeg misundte næsten skildvagterne på deres post, da jeg skiltes fra kammeraterne for at gå ind til det kølige leje. Søvn måtte vi jo

have, når vi skulle kunne bruge vort legeme hele næste dag ude i heden.

"Brandvagt!" sagde jeg så højt, jeg kunne, uden at råbe for ikke at forstyrre de sovendes ro, og dog lød min stemme lydt og højt.

"Her!" – Det var Fedja Jarrowitch.

"Hvad! Gør De tjeneste som brandvagt?"

"Ja, kommandersergenten har befalet, at spillemændene skulle tage vagt."

"Nå ja, det har De jo godt af." Vore stemmer lød, som om vi talte i en stor ensomhed. "Kan De hægte mit telt efter mig," sagde jeg, efter at have lukket det op. Men jeg tøvede endnu et øjeblik, idet mine øjne ikke kunne slippe den lette sølvdis, der ligesom ikke lyste fra månen alene, men fra hele den matblå, strålende sommernats himmel. Og ikke mine øjne alene nød denne skønhed, men den strålede ind i mit sind og vakte stille toner, der klang sagte som vuggesange, søde som elskovssange, vemodige som salmer, bævende som stærke længsler – – og hvad andet en lille løjtnant kan drømme sig til en sommernat. Jeg følte trang til at tale med en anden, til at være god og rar imod nogen, og jeg spurgte Fedja, hvad han stod og tænkte på i det smukke vejr på den lange vagt.

Så fik han munden på gang og rev mig med et ryk ud af mine drømme og ned til virkeligheden. Ja, han stod bare og ønskede, at oberstens telt var hans – om jeg ikke troede, obersten ville sælge det, når lejren var forbi.

"Ja, men det er jo ikke oberstens eget telt, – hvad ville De så med det?"

"Nå, så det er det ikke?" Ja, han ville ellers gerne have købt det. "Så havde jæ skrevet ned til Hamborg etter en havfrue, – og når jæ så bare ha'de ta'et matrosdragt på, en blank hat og no'ne hvi'e bukser, så var hele komedien færig."

"En havfrue i Hamburg?"

"Ja, hun koster 30 daler i hamborgerpenge, dæ' æ' verkelig."

"Å vrøvl, Fedja."

"Dæ' ve' Gud i Himlen, hr. premeerløjtnant, man ka' køve en værkelig havfrue i Hamborg; Carl Nielsen har sæl set en ved forevisningen i Sjant Paul og de go're stryendes forretninger."

"Var hun levende?"

"Ja, se dæ' ve' jeg ikke så li'e, men værkelig var hun. Ha'de jæ bare væt mæ te Roskilde marked, havde jeg nok tjent til sæl' at ta' derner. Se nu ve' jæ inte rigtig –"

"Hvad ved De ikke rigtig?"

"Ja se det er netop det, om hun er levendes, så bli'r det jo vanskeligt på jernbanen, og så har jæ jo ikke noget telt, hvis ikke kanske Carl Nielsen vil leje mig sit. Forgangen la' han på hospitalet og –"

"Hvordan ser hun ud – Deres havfrue til 30 thaler?"

"Ja hun ska' være helt brilliant, dæ æ' værkelig sandt, med rigtig menneskeansigt og hale som en hornfisk og så ganske lodden over det hele, – men levendes, – se det er jo så vanskeligt på jernbanen."

"Mener De, om hun skal køre på anden eller tredje klasse?" spurgte jeg med forsøg på at være vittig og gik ind i teltet. Han blev vist stødt; for tavs hægtede han teltet efter mig og lidt efter sov jeg ind ved tanken om Fedja, som stod derude i den dejlige nat og drømte om den lokkende havfrue.

Så blev folkene da hjemsendte for den gang. Fedja så jeg kun af og til, sjældent, en gang om året måske, når han var på sine vandringer. Han var da altid ligesom hyllet ind i en tæt sky af brændevinsdunst. Da jeg en dag åbnede døren for ham, stod han udenfor drivende drukken, laset og pjaltet og ussel.

"Premeerløjtnanten har vel ikke en smule tøj?" stammede han. Han krympede sig under mit blik; for jeg var vred over, at han vovede at vise sig således for mig. Jeg gik så ind og hentede noget gammelt tøj, et helt sæt sommertøj. "Se her, her er bukser og frakke; strømper og skjorte skal De også få og støvler med, – alt sammen, når De kommer herop siden og er ædru, – eller kom i morgen eller en af dagene, jeg skal gemme det til Dem, kom bare ædru." Men jeg ventede ham forgæves i løbet af dagen, han kom ikke igen, hverken den dag eller andre dage. Betingelsen var ham for hård.

Først lang tid efter, flere år efter, kom Fedja igen. Det var henimod pinse; det var råt og koldt og frøs et par grader. Han var forkommen og lurvet.

"Hvordan går det, Fedja?"

"Det går helt udmærket, hr. premeerløjtnant, – det vil sige, det går rent skidt."

Han kom ud i køkkenet og fik mad og kaffe. Spise kunne han ikke, han faldt hen med maden i hånden.

"Det er varmen," sagde han, "man bli'r så underlig i den kakkelovnsvarme, og jeg har sovet lidt koldt i nat." – Han havde ligget ude bag skydevoldene ved stranden hele natten.

Da han havde siddet og småblundet lidt, blev han imidlertid sig selv igen og kom ind til mig.

Han rejste stadig omkring fra marked til marked, snart tjente han penge, snart havde han ikke det tørre brød. Godmodig, som han var, blev han idelig snydt af det janhagel, han levede sammen med; fordrukken som han var, blev han hyppigt udplyndret. Således var situationen rimeligvis nu, ikke en skilling i lommen, kun den lille sorte kasse under armen med et par bulede bægere og nogle andre mystiske trylleapparater. Men – nu skulle det blive helt anderledes, og med en mine, som han stod udenfor sin lykkes port og kun behøvede at lukke den op for at se guld og hæder strømme ud imod sig, fortalte han om sine dristige planer.

Det var den årlige Pinsebakkefest i Hammermølleskoven ved Hellebæk, som skulle grunde hans lykke. Han var gået i kompagni med Ludvig Henriksen, som han vel anså for at være så berømt, at han ikke behøvede at betegne ham nærmere. Henriksen havde telt, men Henriksen var ikke videre dygtig til at "arbejde"; han var hverken bugtaler eller kunne spise glas, og så forstod han slet ikke "at ta' publikom". "Ork, når man bare ha'de væt alene om det hele!" De havde beregnet at tjene 40 kroner i de to dage, og når han først havde halvdelen af denne sum i sin lomme, var hans lykke gjort. Det vrimlede i hans hjerne med planer, men de greb således ind i hinanden, at jeg desværre ikke kunne følge ham i detaljerne. Et stærkt indtryk fik jeg af, at verden ikke alene ville stå åben for Fedja ved denne driftskapital, men at han også ville vide at forbavse denne verden på en eller anden måde. Han talte om et "fantasmogorisk konstellations-panorama" – det lød storartet.

"Ja og så," sluttede han til sidst, "så er det det, at jeg ikke drikker spirritus mere." Da jeg gjorde en forbavset bevægelse,

tilføjede han: "det æ værkelig, siden jeg æ ble'en frimurer, smager jeg ikke spirritus, – jeg har det skreven." Op af sin fedtede lomme trak han en del mærkelige dokumenter og rakte mig et optagelsesbevis i en Good-Templar-loge i en jysk købstad.

"Nå, sådan at forstå," sagde jeg, medens jeg læste, "og De overholder virkelig disse bestemmelser?" Jeg så op og mødte et så usigelig skælmsk udtryk i min gamle Fedjas lyse øjne, at jeg uvilkårlig brast i latter.

"Nu var 'et," vedblev han lidt efter, "om ikke premeerløjtnanten havde en gammel sort kjole," og jeg fik en lang forklaring om nødvendigheden af, at han fik fat i sådan kjole; for han var blevet enig med kompagnonen om, at den, der kunne skaffe en kjole, skulle være tryllekunstner, og den anden skulle være udråber. Det lod til, at kompagnonen var ærgerrig, men uduelig. Fedja *måtte* være den sejrende i denne væddekamp, ellers gik det aldrig med forretningen. Hans iver gik så vidt, at han, da jeg ikke så mig i stand til at tilbyde ham andre klædningsstykker end et par lyseblå uniformsbukser, som han vragede med en vis foragt, gjorde en ligefrem anmodning om at leje ham min eneste, næsten ny kjole! På det punkt afbrød jeg forhandlingerne og forlod ham et øjeblik.

Da jeg kom ind igen, stod han fordybet i betragtningen af et kobberstik, som hang på væggen, en krigsscene.

"Det går nok ordenlig varmt til dér," sagde han og tilføjede med sin sædvanlige flothed: "Hvis premeerløjtnanten syn's om billeder, så har en af mine bekendter i København en myrderlig masse kobberstykker, som er mange penge værd, der er både Tordenskjold og anden april og Krambamboli, der går over

Alperne, – hvis De vil gøre mig den ære at forsmå et par stykker som en present i al ærbødighed fra en gammel soldat. – – Tror premeerløjtnanten, vi får krig? Så bli'r 'en gruelig gal i vrieren, – men så møder jæ med hornet, hr. premeerløjtnant, og slar et slav for fedrelandet!" – og han rettede sig til afsked med samlede hæle og rank holdning.

Da han næsten var ude af døren med hånden fast lukket om en "kongelig mønt", sagde han ganske sagte: "Så var det de blå bukser, som – –"

Hvorledes det gik med Fedjas planer på Pinsebakken ved jeg ikke, hvem der sejrede i kampen om at blive troldmand eller udråber, kan jeg ikke sige. Jeg så Fedja på gaden dagen efter; han havde de lyseblå bukser på, og i deres lidt særlige snit genkendte jeg mine egne ben; men det generede mig lidt at se Fedja gå så usikkert på dem; for i det øjeblik så han ikke ud som et medlem af nogen Good-Templar-loge.

Siden har jeg ikke set ham.

Typer

Han havde gjort en pilgrimsgang til Dybbøl og var derfra valfartet videre til sin gamle garnisonsby, hvor han ikke havde været siden han var ung løjtnant.

Han havde om morgenen strejfet om i den gamle by og moret sig over de uforandrede gamle gader og huse; han havde stået stille lige over for det lille smalle hus, hvor han i sin tid havde haft sit kvarter hos murmesteren, der så tit sagde ham op, fordi kammeraterne havde den vane altid at samles dér til gilder og spektakel, men som altid igen faldt til føje. Minderne strømmede ned over ham, og han blev efterhånden betaget af den vemodige og forladte stemning, som altid betager os, når vi efter mange års forløb atter besøger vor ungdoms glade steder, en stemning, der jo så tit er beskrevet og besunget. Han drev om fra sted til sted. Alle de døde ting, husene, butikkerne, brolægningen, rendestensbrætterne, de udskårne gadedøre og alt sligt var endnu uforandret som for mange år siden, menneskene kendte han derimod ikke mere. Han gik ud af byen, op over bakkerne, hvor der var en bekendt vid udsigt over byen og søen, men den forekom ham mindre storartet og smuk end før. Han gik ud ad landevejen, ad hvilken han dag ud og dag ind havde marcheret med soldaterne, og han syntes, han kendte hver busk, hver sten, hvert stævnet træ, men han følte, at han nu så på alt på en anden måde end før. Hans vemodige stemning havde gjort ham stille og modløs, det var stadig som om han savnede noget, som om en fjeder var sprungen i ham og som om alt nu stod stille i ham. Men da han kom til den store eksercerplads, så han smilende ud over den store grønne flade.

Solens brændende hede dirrede sitrende over det mørke, saftige græs, og han tænkte på, hvorledes han i sin tid havde travet og trasket, sprunget og løbet under eksercitsen og evolutionerne og øvelserne på denne vide mark, som han havde "gødet med sin sved", som den evigt Shakespeare-citerende v. Kaden engang i gamle dage havde sagt.

Så gik han tilbage igen til byen i en mere fornøjelig stemning. Det var ham påfaldende så mange småfugle der var på vejen, det syntes han aldrig før at have lagt mærke til. Havde de ikke været dér i hans tid? Eller havde han i ungdommens dage ikke haft sans for sligt? De sang og kvidrede og pippede om ham i det smukke sommervejr. Klodsede bondeagtige gråspurve fråsede i hestegødningen på vejen, men alt imellem kom en pragtfuld guldspurv og satte sig et øjeblik, men bredte så vingerne og blottede i flugten sin mørkerøde nederdel. Og en mængde travle spidsnæbbede insektsnappere var der, som med rappe, vimse smut førte et lystigt liv i hegn og hæk, der var siskener og svenskere og hvad de nu hed, der var den griffelgrå vipstjert, der pilede trillende hen ad vejen triumferende med sin vajende hale, og især en fin lille én – Himlen vide hvad den hed, – der satte sig så sky og bly på de yderste kviste og gjorde toilette, så jomfrufin, så pigelet kiggede den om sig, og den fine sorte stribe ved øjet gav den et skælmsk blik. Den bredte den ene vinge ud efter den anden, redte dem med kløerne, – samlede dem pludselig under sig og fløj – "Fuglen sang på kviste," nynnede han, idet han gik videre, – "lystig over voven fløj den gennem skoven, pigen stod og stirred efter den –." Ak ja, hvor mon de er henne, de dejlige piger fra hine dage? sukkede han.

Han gav sig i snak med folk, som han mødte på vejen, og da han kom ind i byen, søgte han ind i nogle butikker, hvor han havde handlet, men forgæves, han kendte ingen, og hans spørgsmål om venner og kendinger blev ubesvarede.

Efter en solid frokost på hotellet – værten lod til at slægte den berømte Krambæk på, der i sin tid havde gjort Postgården til et eldorado for handelsrejsende og et hyggeligt hjemsted for garnisonens officerer, – sad han ved vinduet og røg sin cigar og så ud over torvet. Øde og tomt lå det og brændte i middagssolens hede. Ja, sandelig, livet var som en kirkegård – eller en valplads, man skuer tilbage på, dækket med døde og sårede – og du er ene tilbage – og her sidder du og stønner under smerten af alle de sår, som livet har tilføjet dig – –. En høj, svær skikkelse skråede med tunge skridt over torvet mod hotellet. Et par gange stod han stille, rettede sig med en vis pludselig anstrengelse og så op i luften, som efter vinden. Pilgrimmen i vinduet fulgte ham med spændt opmærksomhed. Ja, det var ham, det måtte være ham, kaptajn Knudsen fra den gamle bataljon. Han så den gamle mand komme ind i stuen. Hvor han var blevet gammel! Var det muligt! Var det den kraftige, spændstige mand med det svære, sorte skæg, det rolige, bestemte blik og den kraftige, vægtige optræden? Han så ham endnu stå i en klynge kammerater og ivrigt talende slå den ene knyttede hånd ned i den andens flade! Kaptajnen hængte hatten fra sig og gik hen imod vinduet, han slæbte tungt på fødderne og den lange, sorte frakke hang slapt om den magre krop. Opvarteren fulgte efter ham med kaffen.

"Kender De mig ikke, hr. kaptajn?"

Den gamle bukkede og så på ham. Han nævnte sit navn.

"Herregud, er det Dem? Javel, nu ser jeg det. Sæt Dem her hos mig – har De tid?"

Og pilgrimmen satte sig ned hos den gamle kaptajn, der mindede ham om Heines franske tambour, der efter mange års forløb kom hjem fra Rusland, og som syntes halvt forrådnet at være steget op af graven: et dødt, gult ansigt med en stor, grå knebelsbart, der mismodig hang ned over de blege, visnede læber, og hans øjne var som en udbrændt ild, hvori endnu enkelte gnister blinkede, men på et eneste af disse blink kendte han sin gamle militære ven. Og da han begyndte at tale, var det for pilgrimmen lige som da den gamle tambour trommede sine gamle hvirvler. Han hørte igen granaternes hylen og hvæsen og springende brag fra Dybbøls skanser, de såredes hvin, geværernes knitren, han følte angstens og buksefeberens klemmende tryk i mellemgulvet og mærkede begejstringens, ildhuens isnende rislen gennem håret og ned ad ryggen under fremløbet mod fjenden, – han hørte soldaternes mumlen og småsnakken i bivuaken, enkeltes høje stemmer og friske latter og så pludselig den ildevarslende stilhed; han hørte de taktfaste skridt på de lange, hvide landeveje, der aldrig fik ende, og evig de samme rørende eller sjofle uendelige sange, og han så dem alle, én for én, alle de gamle kammerater fra hin glade, unge– ulyksalige tid, da alt håb var svundet, uden at de den gang ville eller kunne tro derpå. Én for én kom de frem, alt som den gamles klangløse stemme lød, og også den klang så håbløst ensformigt, uden overgange, uden pauser som en ustandselig rindende sorgens og opgivelsens vuggesang. Én for én kom de frem, alt som erindringen, som en graver med sin skovl, afdækkede det tidens grønsvær, der havde begravet dem. Men

hver gang han nævnede de gamle tider og de gamle navne funklede de halvt slukkede gnister i den gamles døde øjne, snart i lunefulde, leende blink, snart i skarpe, sprudende glimt eller de døde vemodigt hen, som om de slukkedes i tårer. Én for én kom de frem alle disse gamle eller halvgamle eller ganske unge mænd, der levede spredte over hele jordens overflade eller lå begravede under den.

Den firskårne kaptajn J. med sit ene skæve ben, sin skaldepande og sin vældige moustache, han var nu død den glade sjæl, og hvor havde han ikke været godmodig og elskværdig, altid tjenstvillig og kammeratlig, en gentleman fra top til tå, men at han drak sig ihjel, kunne jo ikke nægtes. Og F–, som blev skudt til krøbling den 28. februar? Han haltede nu om i –købing som postmester, han havde været uforsagt og flink nok i krigen og behøvede ikke at sidde på hotellet om aftenen og lave historier for at bevise sin bravhed! Og Kolberg med det skarpe høgeansigt og sit dyrtæmmerblik, alle smukke pigers og alle de menige soldaters afgud, den urokkelig beherskede og overlegne feltsoldat, måske den eneste af dem alle, der havde feltherreblod i årerne – han havde nu en fabrik – en blik- og konservesdåse-fabrik i en udkant af København. Og den raske løjtnant Falberg og den fordums insurgent, den lige så dygtige som ræveagtige og upålidelige holstener Traumann og von Kaden og Høyer og Schnurmann og alle de andre, hvor var de henne – hvor var de dog henne, alle mand?

Så begyndte den gamle kaptajn at tale om sig selv. Han fortalte om sin ungdom, om den glædes dag, da han var blevet officer og kom hjem i uniformen, hans moder, der græd af stolthed bag de grønne gardiner, hans faders fremhyklede

overlegenhed, hans onkels skæmt med straks at titulere ham oberst og om hans kære lille søster, der beundrede hans statelige talje og som følte sig stolt ved at gå med ham på gaden, – ak ja, hun blev da også et ulykkeligt menneske, hviskede han ganske sagte. Men så talte han om krigen, og beskedent og bramfrit fortalte han om sin tapre færd, som endnu den dag i dag lever i kammeraternes minde. Og han fortalte om, hvorledes hans liv var gået, indtil det store avancement stod for døren – og da han blev forbigået af en anden, "sprungen forbi", som det hedder, og han fik sin afsked. Det kom som et knusende slag, hans stærke helteskikkelse bøjede sig under det og han ældedes hurtigt, blev hvidhåret, falmede, skrumpede ind. Kun en eneste tanke kunne han huse: hvorfor? hvorfor? Men spørgsmålet blev aldrig besvaret, hverken af autoriteterne eller af kammeraterne. Ham, der havde udmærket sig i begge vore krige, som havde været den forreste hin dag i 1848, da de under Rye trængte ind i Flensborg by og gjorde fangerne ved jernstøberiet, ham, som var den sidste, der drivende af blod sprang ud af Annettenhohes vinduer, som året efter fik ridderkorset af kongens hånd for sin færd på Dybbølbanke og som var med at tage den fjendtlige park ved Fredericia, ham, som hvor som helst der høstedes hæder i den gamle stolte krig var blandt de forreste og som i det ulykkelige felttog tretten år efter gav sig hen i den håbløse kamp om møllen på Dybbøl, for senere fod for fod at vige gennem Kær by på Als og lade preusserne dyrt og blodigt betale hver fodbred jord, der blev vundet af den lille by – ham havde de gået forbi, ham havde kongen, landet, folket, hæren ingen brug for mere! Hans forstand stod stille. Med et smil og et skuldertræk

havde han år igennem hørt hæren blive hånet af dens egne landsmænd, men at autoriteterne selv vragede ham, hvis skjold var uden plet, hvis navn havde ry i krig og i fred – det forstod han ikke, og han grublede og grundede, så han var lige ved at blive gal. Et uhyre tungsind sænkede sig over ham. Han gik rastløs omkring, bitter og mørk. Det evige spørgsmål lod ham ingen ro og ingen hvile. Han talte aldrig om andet, trættede og skræmmede sine omgivelser, indtil man skyede ham. Hans kone – "han lagde hende i graven", sagde kammeraterne, hans børn – så snart de kunne, søgte de ud i verden, de syntes, der var lysere alle vegne andre steder. Ensom og forladt levede han så uden andet selskab end sin store, gådefulde krænkelse. Da han talte om krigen og de gamle dage, havde hans skikkelse rettet sig og der var ild i hans øje, nu var hans træk atter blevet slappe, smilet var dødt og øjnene slukkede, og så kom det evige spørgsmål: "Sig mig, kan De forklare mig, hvorfor man ikke lod mig avancere?" Og den anden rystede på hovedet og sagde trøstende: "Havde der været krig, hr. kaptajn, var det første avancement blevet Deres." – "Mine folk og jeg," svarede den gamle, "var altid parat til at gå i krig." Og det var sandt.

I samme øjeblik blev døren slået op med et brag og en meget høj mand trådte ind, men vendte sig i døren og råbte ned ad trappen: "Ja, men skynd Dem så lidt, hvis vi skal ha'e de tre robbere." Det var Riber.

Riber var, hvad man i forfremmelseslisterne havde kaldt "mindre vel begavet, men med anlæg og interesse for tjenesten", for når denne ikke gik ud over det daglige, var der intet i vejen med ham, men blev der stillet fordringer der ud over, blev den store, smukke mand rent forfjamsket. Han var hærdebred og

lændesvær, havde stærke ben og muskelføre arme, og var som skabt til at bære en rustning af stål, lidt korthalset var han, lige som for at gøre ham fuldendt hertil, for halsen er jo en rustnings svageste punkt. Hans ansigt, som i hans ungdom havde været friskt og sundt, var nu vel stærkt farvet, men havde den samme smukke næse, de stikkende øjne, den flade hage og den glubske mund under overskægget. Kvinderne, især de grove af arten, lidt svækkede sypiger, blegsottige frøkner og grovt sanselige koner, elskede ham. Mærkelig nok havde han selv ikke nogen sans for kvinder, og det er jo heller ikke sjældent, at store, ualmindelig stærke og muskuløse mænd, der nærmer sig til at være kæmper, ikke har erotiske tilbøjeligheder – de mangler måske fantasi. Han var langsom og magelig, men utrættelig, når han kom i ånde, og uagtet han var en fortrinlig skytte, var han en dårlig jæger, da han var så doven. Pilgrimmen huskede en sneppejagt, hvor Riber straks om morgenen var gået ind til bonden og var krøbet i seng lige til middagsmaden var kommet på bordet. Der gik en stærk og lystig impuls ud fra ham i selskabslivet, han var en glimrende danser, gemytlig forceret, frisk ungdommelig og godmodig spøgende, men blev andre foretrukket for ham, enten af brigade- eller regimentschefen eller af den dame, han gjorde sin kur, pintes han af nag og misundelse, og han satte sig da hen med et grumt blik i sine stikkende øjne som et dyr. Han skyldte hensynsløst penge bort, uagtet han var ret velhavende, men han elskede penge og kunne ikke overtale sig til at give dem ud, men når så kreditorerne trængte på, behandlede han dem brutalt og endte så til sidst med selv hårdnakket at forlange at betale høje renter. Han var meget elegant og omhyggelig i sin påklædning,

"Fnugpilleren" havde de kaldt ham i kompagniet, for han var meget nøjeseende lige over for folkene, som han behandlede overlegent og hårdt, som om de var hans tjenestefolk og stod til hans rådighed i et og alt.

Med højrøstede udråb og overstadig glæde modtog han sin gamle kammerat. "Hvorledes han havde det? Hvorledes det gik ham? Om han var i København? Ja, tjenesten var nok slem nutildags! Ikke som i gamle dage, vel?

Han selv havde jo Gud ske lov taget sin afsked, – trukket sig ud af elendigheden, ha, ha, ha! Ikke sandt? Om de ikke skulle spise til middag sammen? I morgen skulle han til grevens på – borg; der blev mange høns i år – og smukke damer. Lad os få en god lille middag! Drikke et bæger til minde om gamle dage! Et mindebæger! Der har vi jo Møller! Han skal min salighed arrangere os lidt godt! Ikke sandt!"

Ja, det var ganske rigtigt den lille kaptajn Hannibal Møller. Her samledes nok altså de gamle kammerater, der var tilbage! Møller var lige så tyk som før, fed og rødmosset, sund og rund og dampende som et pattebarn, der lige bliver taget op af vuggen. De svulmende læber smægtede endnu lige længselsfuldt efter livets materielle nydelser, og hans små, fedtede øjne blinkede af iver og lyst efter at tage fat. Han og Riber plejede at spille whist før middag, men i dag blev det opgivet. Møller lod værten kalde, og der blev arrangeret en lille fin diner for at hilse på den gamle, men langt yngre, kammerat. Selv den gamle kaptajn samtykkede modstræbende i at være med. Møller klappede ham familiært på ryggen og sagde: "Bliv nu og få lidt mad, det har De godt af!" Det skulle have været i gamle dage, at nogen havde vovet at vise sig protegerende lige

over for den statelige kaptajn Knudsen! Men Møller var ellevild ved udsigten til at få lidt afveksling i det trivielle provinsliv.

"Vi sender bud til Holm," råbte han. "Han er den eneste, der endnu gør tjeneste ved bataljonen."

"Han kommer ikke, han tør ikke for konen," sagde Riber.

"Hvad, er Holm blevet gift?" spurgte pilgrimmen.

"Å Gud i Himlen, om han er gift! Der er ingen i verden mere gift. Han er næsten forgiftet," svarede Møller. Møller var selv en inkarneret ungkarl. Han var student og ved et par faste citater af Horats og Goethe søgte han at lægge sin klassiske og humane dannelse for dagen, men var i øvrigt ret uvidende. Når han var mellem yngre kammerater var han studentikos, højttalende og familiær, rakkede ned på de foresatte og kritiserede de overordnede, generalerne var ignoranter, officersskolen en idiotanstalt og generalstaben skyld i alle ulykker både i krig og i fred, men når han var i de ældres kreds optrådte han tavs og alvorlig, bukkede og sagde Ja og Amen og rystede på hovedet af de unge. Selv var han forresten en dygtig officer, "troupier" til fingerspidserne og havde et trolddomsagtigt sikkert blik for terrænet. Folkene holdt ikke af den lille, tykke mand, men de havde respekt for ham, han vidste at skaffe sit kompagni alle mulige fordele, de bedste kvarterer og lignende. Uagtet han sjældent gav sig af med folkene, kendte han dog hver enkelt mands hele militære og private liv og færd. Der blev fortalt, at han i gamle dage havde været slem til at bruge rottingen, og at han da under eksekutionen stod og bed tænderne sammen og råbte til underofficeren: Slå til for Satan! slå til! Men man sagde også, at han bagefter med tårer i øjnene gav synderen penge.

Lille Møller spiste stærkt, drak tæt, sagde dårlige brandere og talte altid om kvinder på den mest kyniske måde, men om aftenen, når han havde drukket, blev han ondskabsfuld. Den lille kyniker smækkede altid ustandseligt med de små, fede barnelæber, når han så kvinder og god mad, lige som også når han spillede whist, hvori han var en mester. Han hånlo, når han hørte, at kammeraterne giftede sig, og han godtede sig nu, da der blev spurgt om Holm.

"Om han er blevet gift? Han er slet ikke andet! Han er gift som Franck, v. Houberg, den ækle Larsen, den skikkelige Glob og dem alle sammen. Det er en lærerinde ved Borgerskolen, som har taget ham. Køn var hun sgu og fyldig og så gerrig som et æsel! De har kun gagen at leve af og dog lægger de penge op! Når de holder hvil under øvelserne, går han afsides for at skjule, at han spiser fidtebrød med koyver på, – min salighed, hun går på torvet og køber småkød og salter det ned! Ikke om jeg kunne blive millionær åd jeg saltede kopatter – og så for et fruentimmers skyld!" Den lille mand tog en mægtig slurk af sit glas. "Hun forer hans bukser med shirting for at de ikke skal slides. Hun får ham til alt! Å, De kender ham ikke igen – lige som de andre – radmagre, snuskede i påklædning, ekstraarbejde på byskriverkontoret og lignende. Så vidt kan fruentimmer drive det med ordentlige mandfolk – og de kan meget mere end det. – Dér kommer von Houberg – ham må vi ha'e med!"

Han smækkede vinduet op og parlamenterede med en høj mand, der svarede ham gnavent og gik sin vej.

"Han kommer straks igen," sagde Møller. "Han skulle blot hjem et øjeblik og inspicere konen. Ja, han er også en lykkelig

ægtemand! De kender ham jo. Bare vi kunne få fat i ritmesteren – så skulle De blot se løjer! Houberg er jaloux på den gamle Don Juan som bare pokker."

"Å," sagde den gamle kaptajn, "jeg synes der er et rigtig godt forhold mellem Houberg og hans lille kone."

"Nå, så det synes De! Han piner hende sjælen ud af livet med den mest udsøgte høflighed og venlighed, han svider og kniber hende med den sødeste hensynsfuldhed og den glatteste elskværdighed – å! For mistanken ligger og ruger i ham, han lister og lurer eller sidder på spring, men er lutter smil. Træffer han så ritmesteren eller bare hører hans navn, bliver hans læber og hans tunge ganske hvide. Jo, det er sgu et rigtig godt forhold!"

Riber sad og lo. "Selvfølgelig," sagde han, "selvfølgelig er der kun ulykker og vrøvl ved kvinder i det hele taget. Glæden ved dem er kun kort, og hvor bliver de så af – jeg spørger blot, hvor bliver de af, alle de, der var dejlige og – hvor bliver de så af efterhånden?"

"Det er jo svage væsner, må vi huske," sagde kaptajn Knudsen godmodigt, der måske tænkte på hende, der var bukket under for hans egoisme.

"Svage!" sagde lille Møller, "dejlige! Det er gammelt vrøvl og overleveret overtro, dette her med svag og dejlig og alt det. Kvinden er det stærkeste af alle nu eksisterende pattedyr, kære, ja hun har kræfter som ti mammutdyr og snuhed som ti af de klogeste Bismarcker, hun vender op og ned på os alle sammen og putter os med sindsro ned i sin lille kjolelomme og slår sig veltilfreds på den med sine små slikvorne hænder. Svag! Hun kan våge om nætterne på alle mulige måder, hun kan døje det

arrigste børnevrøvl, hun kan sy i indelukkede rum døgn efter døgn uden mad – alting, alting kan hun, når hun bare vil og gider. Og så dette her med dejlig, måske også renlig? – Ja, jeg har også været lige ved at blive forlovet –."

De andre så tvivlende på ham, og han vedblev:

"Hun var svag og ung og dejlig – selvfølgelig, som Riber siger. Noget mere gratiøst, æterisk sylfidelet og fugleluftigt har jeg aldrig set, hun var lutter aftenrødme og blomsterduft – nu er hun gift med proprietær Sølling oppe i Salling. Den dag, jeg kom, for glødende af elskov at fri til denne blomsterkalks alf, så jeg hende sidde ganske alene nede i haven i et yndigt lysthus i en hvid, klar kjole med blåt livbånd og pille sig i næsen med den største omhu, inderlighed og grundighed. Så gik jeg min vej og kom aldrig igen – men jeg har nu også altid været en overmåde sart natur! Ung og dejlig! Pyt! – Der har vi, Gud hjælpe mig, hr. von Houberg igen!"

Afsk. oberst v. Houberg havde i sine yngre dage næsten altid været ansat i de høje stabe, indtil han til sidst snublede over den ubønhørlige aldersgrænse uden at nogen rakte ham en hjælpende hånd. Det var en meget lang og meget kejtet mand, der aldrig vidste, hvor han skulle gøre af sine lange lemmer, sin lange hals og sin lange næse, der lige som altid var både ham selv og andre i vejen. Trods sin begavelse var han en ensidig og borneret mand. Han havde forsømt at leve livet og udvikle sine evner for helt at gå op i sine tjenesteforretninger, og da disse blev taget fra ham, rasede han som en snerrende hund, man fratager et afgnavet ben. Nu ville han indhente det forsømte, han giftede sig og kastede sig over videnskabelige sprogstudier, særlig oldengelsk. Han imponerede skikkelige folk ved sin

arrogance og affejende optræden, sin overlegne kritik og sine hånlige og foragtelige udtalelser om alt det, som ansås for godt og hæderligt. Han benægtede rent ud menneskenes selvstændige vilje, og abstrakte begreber som kærlighed, venskab, trofasthed osv. var kun teoretiske ideer, som i og for sig slet ikke eksisterede i virkeligheden. Særlig kvinderne omtalte han altid som lave og foragtelige væsner. Men når han fik et par glas vin blev han lige så sentimental og blødhjertet, som han ellers var bidsk. Da udfoldede hans erotiske stemninger sig og han kunne sidde og ligne en ynkelig gammel, skaldet grib og gylpe de mest klingende sætninger frem om kvindens dejlighed. "O!" kunne han så sige, "de er stjernerne på jorden, som vi ikke kan nå," eller: "Skønne er de som vilde dyr, utæmmelige og altid hungrige." "Stille kan de leve," sukkede han og stirrede drømmende ind i gaskuplen, "vokse som træer, brede skygge og skønhed, uden at mærke, at solen brænder dem og de visner." Men hjemme pinte han sin unge, kønne kone med sin jalousi på den mest raffinerede måde. Han havde oversat Ossian, og kunne i de lange vinteraftner bringe hende til fortvivlelse ved timer i træk med en træhård stemme at læse op af den gamle bardes kvad.

Det blev en meget munter middag. Den lille Hannibal Møller var fuld af iver og sagkyndighed, hans fede læber bævede af vellyst, han smagte og prøvede med alvor og tænksomhed, snart strålede hans øjne af triumf, snart rynkede han betænkelig sin blanke, røde pande. Riber lo højrøstet og fortalte flotte historier, ja selv den gamle kaptajn glemte efterhånden sin store krænkelse og lod til at være kommet i hu, at ærgerrighedens tilfredsstillelse ikke var det eneste trøstemiddel

i denne jammerdal; men obersten sad i begyndelsen og så overlegen ud og spiste kun som i lærd distraktion, der dog mere og mere svandt, og kun pilgrimmen så ud, som om han ikke havde nået målet for sin valfart. Forgæves søgte han den stemning, han havde ventet, forgæves prøvede han at lokke minderne fra gamle dage frem, de andre havde dels glemt de gamle tider og kammerater, dels talte de om dem på en ligegyldig måde, og hvorledes det end gik, drejede samtalen sig stadig om kvinder, stadig blev den lige som uvilkårligt draget tilbage til dette emne.

Og nu var det den lærde gransker, som ægget af den lille Møller i en lang tale udviklede sin uforgribelige mening om kvinden som et væsen, der i enhver henseende stod langt under manden. Møller havde ganske ret, sagde han, blandt alle forældede og fejlagtige anskuelser i denne dumme verden var ingen i sin dybeste grund mere forvirret og forfusket end mandens anskuelse om kvinden i den moderne verden. Den oprindelige anskuelse om hende – naturbetragtningen – de østerlandske, de asiatiske og de fleste naturfolks anskuelser om kvinden var den sande og rigtige. At hun ikke var et sart og svagt væsen var jo noksom bevist, så vel af historien, som af litteraturen lige fra Plato til Strindberg, lige som det jo også daglig bevises i det daglige liv. Ved sin udholdenhedsevne var hun mandens lige i legemlig henseende, – men i åndelig henseende var hendes forhold til ham omtrent som barnets til den voksne. Alligevel ser man, at børnene i almindelighed har magten! Noget selvstændigt af betydning kan kvinden ikke udrette, men den magtsyge og selvstændighedssyge, som hun lider af, har efterhånden udviklet hendes vilje i samme grad

som mandens i tidernes løb er degenereret og afsvækket. De latterlige fraser om vedbenden, der klynger sig til den stærke stamme osv., er nu forældede. Stammen er nu faldefærdig, vedbenden har kvalt den i sit favntag og har benyttet alle midler. Hun benytter altid alle midler. Intet er hende for hårdt, for taktløst, for hensynsløst. Uagtet hun har givet sig ord for det modsatte, har hun ikke blik og følelse for alle de uendelig fine tråde, der kan knytte de to køn sammen – hun vrøvler dem evig og altid op med sit uendelige mundlæder. Hvor *hun* er simpel, grov, realistisk og equivoque er manden fin og blufærdig, bly og ren, – hun bunker hverdagslivets udslidte ubetydeligheder sammen til et bjerg, som manden ikke kan komme over – for hun ejer udholdenhedens store sejpinende evne. Naturen har givet hende enkelte forrettigheder, som hun benytter uden hensyn – f.eks. den at føde børn, – og ikke en eneste mand kan med sikkerhed vide, om han er fader til de børn, der kaldes hans. Hvilken uhyre overlegenhed giver dette hende ikke! Det er jo mandens ulyksalige skæbne ved sin drift at være undergivet hendes magt, og heri ligger, ret beset, hele den civiliserede menneskeslægts uendelige tragedie. Når hun ikke holdes i slavelænker, bliver hun skæbnen, mandens uafvendelige, urokkelige skæbne, der fortærer ham og hans magt som et glubende rovdyr. Det er sfinksens betydning: kvinden med rovdyrets krop! I sin første, skønneste udfoldelse ved hun det ikke selv – ja, det er ulykken, at hun i sin oprindelige friske jomfruelighed, i hele sin hvide, dugbesprængte uberørthed ikke er sig sin magt bevidst, lige så lidt som manden ved, at al denne fortryllende dejlighed, som drager ham, som får hans hjerte til at banke, hans blod til at

rulle og som forvirrer hans sanser, er et basiliskæg, som bliver modent og sætter frugt og gyder alle livets ulykker og elendigheder og småligheder og bedragerier og væmmeligheder – ja hele livets håbløse fortvivlelse ud over ham!

O, held disse mænd, der er så evig forblindede og forblændede, at de aldrig opdager det! O, denne evig standende strid mellem kønnene, hvoraf det ene er udrustet med alle de mest ophøjede, åndelige og legemlige egenskaber, som skabelsen har haft i sin magt at skænke, og det andet med intet – uden de bløde, vigende, modtagende former for det førstes præge-evner. – – Det er da det største og stærkeste bevis af alle på den nuværende menneskeslægts totale degeneration, at det stærke køn mere og mere bukker under, giver afkald på sin magt, sin overlegenhed, sine guddoms-evner lige til de alleryderste prærogativer – til fordel for det køn, der er i besiddelse af alle menneskeslægtens laveste egenskaber." – Og han udmalede denne menneskeslægtens ødelæggelse ved kvindens overherredømme i stærkt farvede, erotiske og vellystige billeder, der bragte den lille Møller til at smække med sine runde barnelæber og Riber til højlydt at juble, medens den gamle kaptajn sad helt betaget og hørte på alt dette væv med røde flammer over de udtærede kinder, medens han af og til bønligt søgte at få ham til at holde op: "Næ, la' nu være! Det må De ikke sige," klynkede han af og til.

Men den lærde sproggransker stod og talte og viftede med armene som om det var vinger, medens hans lange næse glødede i hidsig begejstring, – alle talte de til sidst i munden på hinanden og klinkede med glassene, indtil den lille,

ondskabsfulde Møller stak sit dampende ansigt op i talerens næse og skreg: "Fortæl os lidt om ritmesteren, min gode, og om Torstensens kone!"

Der blev en pause, og den store kvindehader sank ned på en stol, støttede sit store, røde fugleansigt i sin hånd og stirrede modfalden frem for sig.

"Torstensen?" spurgte pilgrimmen. "Da ikke min gamle ven Torstensen fra 8. Kompagni? Men han har jo været borte i mange år?"

"Nå, så De husker ham? Ja, han er kommet hjem til sin gård for et par måneder siden. Han var her i byen i dag. Hej! Opvarter! Har løjtnant Torstensen været på hotellet i dag?"

"Proprietærens vogn holder i gården," svarede opvarteren.

Et øjeblik efter var pilgrimmen dernede. Varm og blussende af vinen og larmen styrtede han hen imod en høj, slank mand, der var i færd med at stige op i en lille dogcart.

"Torstensen, kender du mig?" råbte han helt ophidset.

Den anden vendte roligt sit magre, næsten udtærede ansigt om imod ham, endog i halvmørket kunne det ses, at det havde en gullig, pergamentagtig farve. Han strøg sig langsomt over sit spidse, hvide fuldskæg og sagde straks, uden at lægge forundring eller anden bevægelse for dagen:

"Hvorfor skulle jeg ikke kende dig? Tag dit tøj og sid op og følg med."

Et øjeblik efter fløj det lette køretøj ud over byens toppede sten. Pilgrimmen flygtede uden at tage afsked, og da de kørte forbi hotellet, lød en drønende stemme ud af de åbne vinduer. Det var kvindehaderen, der deklamerede Ossian.

Torstensen ejede en stor ejendom et par mil fra byen. Han havde været reserveofficer i krigen. Under denne havde pilgrimmen lært ham at kende og han havde været den af kammeraterne, han holdt mest af og havde sluttet sig mest til. Han havde set op til ham med stor beundring og begejstring, og det havde efter krigen tit været hans hensigt at besøge ham. Så hørte han, at han var blevet gift, og så blev det fortalt, at han pludselig havde forladt landet med sin familie, allehånde underlige rygter ledsagede denne efterretning. Sikkert var det, at han var rejst, og han hørte intet mere om ham.

Torstensen havde først vakt hans beundring ved sin skønhed. Han var af islandsk herkomst – slægten hed tidligere Thorsteinson –, men hans legeme havde sydboens tørre, blodfattige, senestærke spinkelhed, og han dannede ved sin høje, træede slankhed en modsætning til de fleste af kammeraternes korte og føre eller fede og blodrige kroppe. Men det var ikke et stuemenneskes, en hjemmesidders sygelige magerhed, han var mager som et rovdyr, som en tiger, der er lutter sener og stålhårde muskler uden slapt kød og overflødigt fedt og saft. Han var en lidenskabelig jæger og en mester i legems- og våbenøvelser, hvilket dengang var en sjældenhed i vort fede, dovne klima. Hans legeme havde holdt sig ungt og uforandret, men hans ansigt var ældet. Han havde tidligere haft en stærk rød farve, som det ikke var lykkedes sol og vejr og vind at brune, men hans blonde hår og bryn og skæg var allerede dengang falmet af solen, nu var det hvidt. Hans øjne havde dette stærke, skarpe, næsten stikkende blik, som man træffer hyppigst i sømænds og jægeres blege, farveløse øjne. Der hvilede altid en uforstyrrelig fast ro over hans smukke ansigt,

selv i øjeblikke, da spændingen og forventningen var strammet til det yderste og alle hjerter bankede. Denne ro kunne for mange synes at være sløvhed og dvaskhed, især da han var tavs og tilbageholdende, men den var et dække for en drømmende, aldrig hvilende sjæl, der aldrig var stille, lige som havet ikke er det, selv i det dødeste havblik.

De talte kun lidt med hinanden medens de kørte. Pilgrimmen kunne i den lyse nat se, hvor uforandret hans ven var, men han så dog, at ansigtet var blevet gult, som hos dem, der har levet længe i varme lande, og at det ikke var solen alene, der havde hvidnet hans hår og skæg.

"Du har det godt? Hvad gør du her i byen?" spurgte Torstensen, og den andens ivrige spørgsmål besvarede han lige så knapt: "Ja, jeg har været borte i 20 år, – ja, jeg er enkemand, – ja, nu bliver jeg hjemme." Og efter en lang pause, der næsten varede en halv mil, sagde han: "Når vi kommer hjem til mig, skal jeg i ro og mag fortælle dig det hele. Skønt det er ikke noget at fortælle, den gamle historie –." Men da tavsheden blev den anden for trykkende, fortalte han om sig selv og søgte at oplive stemningen ved humoristisk at beskrive sin valfart til Dybbøl, til den gamle garnison og om levningerne af den gamle bataljons kammerater. Torstensen sad i urokkelig ro og lod hestene trave ud, han svarede næsten ikke, og da den anden tav, svippede han ud over hestene med pisken og mumlede noget om, at vore heste hertillands var alt for tunge, ja de syntes ham tungere endnu end i gamle dage – de kendte ikke mere svøben over nakken.

Da de kørte ind på gården og op for våningshusets lange længe, kom et par unge karle springende med lygter, og der blev

hurtigt oplyst inden for en lang række vinduer. Torstenson bad sin gæst træde ind, og medens han personlig hjalp ham af med tøjet, udstedte han med en sær skarp klang i stemmen en række ordrer til tre unge karle eller tjenere, der var kommet til. Der lod ikke til at være kvinder i huset.

Da de kom ind i den store havestue, vendte Torstensen sig om til vennen, lagde begge hænderne på hans skuldre, så ned på ham, – for han var så meget højere – og sagde hjerteligt: "Jeg har ofte tænkt på dig i de mange år, ja, jeg har længtes efter dig. Du havde dengang en mands evne til at være trofast. Jeg har trængt til sådan en mand."

Han lukkede op til den store veranda og derfra slog han dørene op til haven. Der blev dækket bord inde i et hjørne af den store havesal og der blev båret forfriskninger ind, en kogende temaskine, mange flasker og glas, fade og asietter. Det var et meget let, men meget raffineret måltid, der ved sine bestanddele tydede på, at værten havde levet længe i sydligere lande. Under måltidet svandt lidt efter lidt det sidste spor af den sælsomme følelse af forlegenhed, usikkerhed og tilbageholdenhed, som mange års adskillelse let lader opstå selv mellem nok så gode venner, de rykkede hinanden nær, opfriskede gamle erindringer og minder, og da de langt om længe rejste sig, bad værten endnu en gang sin gæst velkommen hos sig.

"Hvor mærkelig uforandret du dog er!" sagde han. "Hele den gamle tid kommer igen frem for mig. Du har siddet hjemme og gemt på alle disse minder, ja, lige som magasineret dem, medens ulykken har drevet mig omkring og blæst alt andet ud af min hjerne. Bliv nu hos mig så længe du kan, eller blot nogle

dage, – hjælp mig lidt med mig selv – hører du? Sæt dig her – lad mig nu fortælle dig det hele."

Der blev flyttet vin ud i verandaen. Det var på den årstid, da foråret havde sprængt sine svangre, frodige sider, skærsommerens tid, og en duftende, pirrende em af yppige blomster og saftige urter steg op af den modne jord og fyldte den lyse nat der uden for. Stjernerne blinkede matte og fjerne under himlen og der var en stilhed og en tysthed, som om alle levende væsner var døde og kun planterne levede. Af og til sejlede en natsværmer på sine bløde vinger gennem den halvmørke veranda, hvor vennerne sad, og ind i salens baggrund, hvor lysene blinkede og lokkede.

De var atter uvilkårlig blevet tavse, og deres stemning var lige som smeltet sammen med stilheden i den skønne nat, da et fugleskrig langt borte atter kaldte dem tilbage til virkeligheden.

Og Torstensen begyndte at fortælle.

Efter krigen var han taget tilbage til sin gård. Hans forældre var døde, slægtninge havde han ikke og han levede kun for sit landbrug, sin hesteavl og sin jagt. Engang imellem tog han om til gårdene i nærheden og ind til byen for at se mennesker. Et ægte dansk herremandsliv. Der inde i byen traf han så sin tilkommende hustru.

Det kostede ham tydeligt nok vanskelighed at begynde at tale om hende, han havde ondt ved at få ordene frem og han søgte i begyndelsen med omhu at vælge de udtryk, han ville bruge, men lidt efter lidt, efter at have tømt et par glas Krim-vin, som han flittigt skænkede op i de gamle, buede glas, fik han munden på gled.

"Et dejligere menneske har der aldrig eksisteret," sagde han. "Rygtet om hendes skønhed lever endnu alle de steder, hvor hun har vist sig. Hun var kreolerinde, ikke fra de danske øer, men fra en lille frugtbar ø endnu sydligere, hun var alligevel høj og meget slank, ja næsten alt for slank for en kvinde, og hvilket hoved sad der ikke på denne stærke, kække hals! Intet billede af hende, selv om jeg havde noget, kan give dig en idé om denne kvinde, for det var ikke alene hendes herlige træk, der gjorde hende så dejlig, men snarere, eller i forbindelse med dem, de underfulde farver – og dog, det var ej engang hendes mægtige hårs tunge, tørre sorthed, ikke hendes brændende røde mund, men frem for alt hendes huds og hendes øjnes altid skiftende, altid vekslende skær og glans! Hendes ansigt havde denne ravfarve eller guldglans over sig, som kun sydens kvinder har, men snart var den bleg og mat og hendes dybe øjne smægtede da i dårende, sørgmodig længsel, snart strålede den i blændende ild og hendes øjne lyste da med en brændende glød, der smeltede alle hjerter og gjorde mændene gale. Mig gjorde hun gal."

Han fortalte deres kærligheds historie i al korthed og i en næsten åndeløs il, der stod i en uhyggelig modsætning til hans sædvanlige ro. Hun var gift med en skibsfører, der havde hjemme i byen, men som førte et af de største Hamborger-paket-skibe på New-York. Forholdet til hende udviklede sig i lidenskabelig hast i mandens fraværelse og havde varet så kort tid, at de endnu ikke havde fået alle forholdsregler truffet til hendes skilsmisse, da der indløb efterretning om, at hendes mand pludselig var død af blodgang på tilbagevejen til Europa og begravet i søen.

Den gang gjorde dette ikke noget videre indtryk på ham, dertil var hans elskovs rus for stærk. Det var snarere som en sejr. Han slap nu for det forestående ydmygende forhold til ægtemanden, skilsmissens pinagtigheder, og hun for at være en fraskilt kone. Men senere. Senere havde han en følelse af, at alle hans hede ønsker og hele hans brændende attrå dengang havde haft lige som dræbende kraft, havde været som usynlige spyd eller pile, som han uset, fra et baghold, havde slynget mod denne ukendte mand. Da ulykken senere nåede ham selv, havde han ofte en nagende, ydmygende følelse af, at han havde skyldt denne mand en satisfaktion, som han ikke havde honoreret. Gid han så hellere havde dræbt ham i en ærlig tvekamp, så havde han dog kæmpet om hende! Det blev tit knugende pinligt for ham, at den anden så stille, så tavst og mystisk havde givet plads, og han følte det som en straf, som den døde mands hævn. Eller gid han selv var blevet dræbt, det havde været den eneste, rigtige lykke!

Men den gang tænkte han ikke på alt det. Den gang var der kun en eneste tanke, så fjern fra døden som mulig, et brændende, brusende, bedøvende liv i hendes arme. – Nu havde han næsten glemt disse første år; med hele sin viljes kraft havde han underkuet mindet om dem og kvalt det i sit indre. Kun den tid, da barnet kom til verden, mindedes han endnu, og alt hvad der stod i forbindelse med den lille pige, som var den, der først kaldte ham tilbage til det virkelige liv. For det var hende, der var årsag til, at han første gang så sin strålende gudinde i et nyt lys, der skærende brød gennem den gyldne glorie, som omgav hende. Han studsede forvirret og forbavset ved at opdage, at hun ikke brød sig om barnet, at hun ganske manglede al

moderlig følelse. Men da hun og alt i verden smilede lykkelig til ham, slog han det hen og uden at et eneste blad i hans elskovs glødende og duftende blomstermark falmede eller visnede, omgav han for sin part deres barn med den inderligste kærlighed og omhu.

"Aldrig," sagde han og slog sin brune næve hårdt i bordet, "har en kvinde haft en bedre mand end hun, jeg var ærlig og trofast og levede kun for hende og hendes barn!"

Han havde rejst sig og gik i stor uro ind i den store stue, hvor han gik frem og tilbage. Så kom han igen ud til vennen, standsede hos ham og så ud i natten. Da den anden bad ham skåne sig selv og ikke rive op i alle de gamle, arrede sår, afbrød han ham.

"Det er ikke ar, det er sår, som aldrig arres, men som stadig bryder op og bløder. Og trods smerten, det volder, føler jeg en sælsom vellyst ved at rive sårene op, bore i dem og få dem til at bløde. Det er vist et ret almindeligt fænomen også ved korporlige sår," tilføjede han tørt.

"Lad mig nu ende min historie. Jeg vil forbigå alt det smudsige og hæslige, der klæber sig til min ulykke, det er uden interesse, og jeg tænker kun derpå med væmmelse og – ligegyldighed.

Hun bedrog mig. Det var den gamle historie. Den evigt gamle historie. Du kan læse den i hveranden fransk roman. Evigt den samme trivielle, latterlige historie. Ikke andet. Hun havde længe bedraget mig. Min lille pige var seks år, da jeg opdagede det. Hvorledes jeg tog det? Med den fordømte, indædte ro, som vi nordboer tager den slags ting. Først – naturligvis – skulle jeg have klarhed i sagen. Klarhed! Som om

det ikke var knusende ligegyldigt om hun havde bolet med en eller flere. Hvad i al verden kom navnet eller navnene på hendes elskere mig ved? – Først kom den tid, da mistanken opstod hos mig, da jeg ikke *ville* nære den, da jeg ikke *kunne* beslutte mig til at søge visheden og ikke vovede at vide sandheden, da jeg var bange over for ulykken og ikke ville, ikke *ville* se hende i fornedrelsen, som forbryderske, se denne skyhvide renhed i skidtet, dette stolte hoved bøjet og knækket, disse gyldne øjne slukkede og bønfaldende og hele hendes stolte, sejrrige skønhed ramle sammen i en almindelig tøjtes frække løgne. Og så senere kom den tid, da jeg vidste alt, da jeg, *uden at hun anede det,* kendte hele hendes færd, og for første gang så hende som hun var. Ikke engang da dræbte jeg hende straks eller jog hende bort. Jeg vidste med mig selv, at jeg måtte dræbe hende, myrde hende, rydde hende af vejen. Men jeg gjorde det ikke straks. Nej, jeg lagde planer. Jeg lod som intet. Jeg talte og lo og smilte, jeg spiste og drak og red og kørte og passede mine ting – og lagde planer. Ja, min hjerne arbejdede med hundrede forskellige planer – alle lige vanvittige, og dog overvejede jeg altid med koldt blod, ja med større sindsro end jeg i dette øjeblik føler, så mange år efter. – De gamle danske love gav ægtemanden ret til at dræbe sin hustrus boler – men hvad vedkom hendes elskere mig? Hævn? Hvorfor? Hvilken mand i hele verden ville kunne modstå denne kvinde, når hun åbnede sin dejlige favn, – ingen helgeners helgen, ingen nok så stålhærdet engel! *Jeg havde jo selv været hendes elsker!*

Nej, ramme hende, tilintetgøre hende! Men det var heller ikke hævn over for hende, jeg ville have, nej, nej, nej, – ingen satan ville kunne tåle at se hende lide – men for

menneskehedens skyld måtte jeg uskadeliggøre hende som et giftigt kryb, med alle ædende og ætsende midler gøre hende og mindet om hende til intet, så det fortæredes lige til de mindste atomer og flygtigste tanker – det var det jeg ville. Men jeg gjorde intet. Jeg grublede stadig over, hvorledes jeg skulle tage tingen. Jeg ved ikke rigtig hvad der foregik om mig i den tid, men jeg er sikker på, at jeg i mit ydre væsen ikke forrådte mig. Længst nærede jeg den tanke, at lade båden kæntre med hende og mig, så vi begge druknede, jeg lagde den mest detaljerede plan. Men jeg kunne ikke bestemme mig. Det var også barnets skyld. Det stod jo klart for mig, at dette barn måtte bort straks – de måtte ikke ånde samme luft – den lille pige var så ren, så fin, så uberørt som den inderste kærne i en frugt, den, livets besmittende ånde end ikke har strejfet – hvem skulle hjælpe hende, tage hende ved hånden eller på armen?

Lidt efter lidt svandt alle skrupler og al min vaklen for tanken om dette barn, ja, i hele denne min nedværdigelses og svagheds tid blev hun til sidst min eneste tanke. Men jeg havde i samme tid ikke et øjeblik næret betænkelighed ved det, jeg ville gøre, – guddommelige og menneskelige love var intet for mig – og jeg husker ikke, at jeg nærede nogen anden tanke, nogen anden plan, end at hun måtte dø. Lov! – loven! – jeg tænkte ikke derpå."

Han havde talt i en underlig, snart hastig og forceret tone, som om hele denne hans sørgelige historie nys var hændt, og som han var oprørt og optændt af den, snart faldt der en lige så sælsom ro og dødhed over ham, og han fortabte sig da i gentagelser og pinlige betragtninger eller fordybede sig i endeløse udviklinger om ret og uret, i en evig målen og vejen af

skyld og ikke-skyld, men gennem det hele trængte hans selvbebrejdelser frem, fordi han ikke havde handlet, og som om han af den grund undså sig for vennen.

"Du kender mig," sagde han, "og mine gamle soldater fra krigen kender mig, og selv ved jeg også, at jeg ikke har kendt frygt. Nu vel, jeg som stærk og uden frygt søgte at dræbe og dræbte gode fremmede mænd for en sag, der ikke berørte min egen person, jeg kunne ikke uden vaklen og tøven dræbe et skadedyr, som havde ødelagt mit liv, besmittet mit hjem og krænket og besudlet min ære. Jeg, som hver dag med koldt blod dræbte de stolte dyr i skoven og himlens frie fugle, jeg kviede mig, krympede mig ved at slå det rovdyr ihjel, der frådsede i mit helligste eje! Hvorfor? Der var jo dog kun den eneste udvej! Jorden var for lille for mig, når hun også levede på den. Jeg forbandede den stund, mit barn var født. Det barn bandt mig ubrydeligt til livet, havde det ikke været, så var jeg fri, så havde jeg overladt den forbandede kvinde jorden til tumleplads og selv skudt mig en kugle for panden. Nu, da jeg måtte leve med min skam, måtte hun dø. Og dog vaklede jeg. Mangen nat sad jeg dér og hidsede mig op i et fortærende had og jeg rejste mig i sædet i vellystige tanker om at gå ind og lægge mine stærke fingre om hendes strube – – ak du, hendes hals, denne spæde, stærke hals, hvis farve var som gule roser – og så bandede jeg min svaghed, min umandige pjaltethed – thi atter og atter siger jeg det – intet hensyn til menneskelige love holdt mig tilbage. De vedkom ikke mig. Hun var forbrydersken og jeg dommeren – hvem ellers? Men – jeg var kujon! Nu er det sagt: jeg var alligevel for meget kujon til at være mestermanden!

Så var det, jeg flygtede. Med den inderligste foragt for min egen jammerlighed forberedte jeg denne flugt og lagde resten af min energi og min praktiske snildhed og alt, hvad der endnu duede i mig – du vil kalde det snuhed – i denne flugt!

Det var vinter den gang. Jeg havde i den senere tid sagt, at jeg var syg, og under det påskud havde jeg levet mere alene og for mig selv. Den sidste aften sneg jeg mig omkring og tog afsked med mit hjem. Jeg elsker denne gamle gård, hvor jeg er født og som har tilhørt mine forfædre i mange år. Mangen gang har jeg siddet der nede mellem bjergene med bøssen over knærne og i tanken vandret om herhjemme lige som hin sidste aften. Der var ingen sne, husker jeg, og det var ganske stille, men jeg syntes dog, at alt talte så højt til mig. Henne i alleen raslede det visne løv under mine fødder som kobberskillinger. Den store lind derhenne, hvor jeg plejede at sidde og læse om sommeren, stillede sig i vejen for mig som en gammel ven, og jeg klappede dens rynkede kind. Jeg gik gennem hele haven hen til gærdet, hvor skoven begynder og hvor der om foråret er så mange violer, og så gennem leddet, hvorfra man ser så langt ud, helt over til Rellinge Kirke. Dér ved leddet boede gamle skovfoged Blüth, der havde været herregårdsskytte sammen med min faer, og som, så at sige, har opdraget mig, i det mindste med hensyn til jagten, der var det eneste, jeg den gang kunne tilgavns. Men jeg sagde ikke farvel til gamle Blüth, – også den gamle mand havde hun helt fortryllet – og jeg så ham aldrig mere, – det har også pint mig siden – men for pokker! i den sidste tid var jeg begyndt at genere mig for at se folk lige i øjnene. Nej, jeg gik langs skovhegnet forbi Mette Kvist, hende snakkede jeg lidt med og fik gråden i halsen, men så tog jeg mig sammen og gik

ind til forvalteren. Han er holstener og har været på gården fra han var karl i faers tid, en trofast og dygtig mand, som skylder mig en del.

"Dittmann," sagde jeg, "i morgen tager jeg til byen kl. 9 – jeg bliver måske borte nogle dage."

Det var hele min afsked for omtrent 20 år.

Da jeg om morgenen sad i vognen, kaldte jeg på barnet, og da pigen kom med hende, puttede jeg hende ind i en pels, jeg havde taget med. Så kørte vi. Hun har aldrig været her siden.

I København var vi en nat, som jeg tilbragte sammen med en af vore dygtigste sagførere – en højesteretsadvokat, som i øvrigt var mig personlig ganske ukendt. Jeg tror nok, at han først antog mig for at være en sindssyg mand, men jeg vandt hans sympati, og han har ikke svigtet mig. Han overtog bestyrelsen af min ejendom og min formue, påtog sig at meddele hende det fornødne, samt årlig at udbetale hende en bestemt sum på den betingelse, at hun straks forlod gården.

Så forlod jeg landet og forsvandt.

Jeg har boet længst i det sydlige Rusland, dels i Odessa, dels i denne bys omegn. Mit liv er gået med at opdrage mit barn. Når hun undertiden opholdt sig i et adeligt pensionat for unge piger, gjorde jeg rejser i afsides liggende egne eller var på jagt i bjergene. Jeg deltog i den russisk-tyrkiske krig.

Ingen her hjemme har vidst, hvor jeg var. Jeg havde givet slip på alt, navn, land og folk, fædrenegård og hjem, og jeg havde indrettet alt således, at intet blev røbet, selv om jeg døde. Jeg var flygtet så langt bort, at ikke engang lyden af hendes navn kunne komme til at besmitte hendes datters øre. Og hun – jeg ved intet om hende. I begyndelsen anstillede hun kostbare

forsøg på at opspore mig, senere opgav hun det. Om jeg har tynget hendes samvittighed, om jeg har gjort hendes liv ulykkeligt og usikkert, det ved jeg ikke. Hvor hun har levet og færdedes, ved jeg ikke – om hun har triumferet i sine elskeres arme eller angret og grædt og længtes efter sit barn, det ved jeg ikke. Kun det ved jeg, at hver gnist af følelse for hende er udslettet af mit hjerte, som skåret ud af det som man med en kniv skærer en kræftknude ud af det blodige kød. – Nu er hun død. Hun døde i fjor i Paris.

Så antog jeg igen mit navn, og da min datter ved nytårstid blev gift med en hæderlig mand, fortalte jeg hende mit livs historie, således som jeg nu har fortalt dig den. Det var den første sorg, hun oplevede, hun er endnu en brav og uskyldig kvinde – hvorledes hun vil blive – – – hun er jo en kvinde."

Han tav og de sad længe tavse hos hinanden, indtil det begyndte at blive lyst. Solen var endnu ikke kommet op, men en glasklar, farveløs dæmring bredte sig foran dem, duggen lå stænket hen over plænens græs og slyngplanternes brede blade drev af væde. Pilgrimmen mærkede den kommende morgens gysende kølighed, og han hørte de første usynlige lærker kvidre småt og ynkeligt – indtil han pludselig blev revet ud af sine drømme ved at de jublende og rungende steg til vejrs i luftens uendelige hav, opad, hvor en enlig stjerne endnu havde glemt at slukke sit lys, skønt solen skred frem.

Om hvad han havde drømt? Han så langt borte i den store by en lille stue, et sovekammer, hvor børnene sov og en enlig kvinde vågede. Det ene barn var blegt og sygt og stønnede svagt og famlede med de små hænder. Han så kvinden sidde rolig og stille ved barnets leje, undertiden strøg hun det gyldne hår bort

fra sin pande, støttede det fine hoved i sin hånd og hviskede stille for sig selv: hvorfor kommer han dog ikke? –

Da det blev dag endte han brat sin valfart og rejste hjem.

Mesusa

Den gamle hæderværdige hr. Philips blev meget ilde berørt, da den skønne og yndige Esther, hans eneste barn, en sommeraften kom hjem fra et selskab og fortalte ham, at den unge dr. med. Christian Feddersen havde erklæret hende sin kærlighed og bedt om tilladelse til at tale med hendes fader. Måden, hvorpå hun fortalte alt dette og tilstod, at hun elskede og "aldrig kunne komme til at elske nogen anden" end dr. Feddersen, rørte den gamle dybt, for han hørte i hendes stemmes tonefald, at hun for hans skyld var ulykkelig ved denne tilståelse. Han forstod det nok, for siden hans kære, gode hustru døde, havde Esther og han levet livet sammen alene, og nu måtte hun jo altså forlade ham. Hun vidste jo godt, at dette ville smerte ham, ikke mindst fordi hendes udvalgte ikke hørte til hans tro. De havde mangen gang – ganske vist mest i spøg – talt om det øjeblik, da en tredje ville trænge sig ind imellem dem. Så havde hun lét så pigeglad og halvt legende spøget med den ubekendtes person og væsen, men den gamle havde da været alvorlig, for han var bange for den dag, der ville komme. Nu var den kommet, og det rørte som sagt den gamle at spore den smerte og medlidenhed, den dejlige unge pige følte ved at meddele ham det; ja, den følelse af sejrsberust lykke, som kærligheden tænder i en ung kvindes hjerte, vidste hun i den grad at betvinge og beherske for ikke at såre ham, at han til sidst sagde: "Men du selv, Esther! Jeg spørger dig, har du rådført dig med dig selv? Er du så sikker på, at du holder så meget af den fremmede mand, at du kan glemme, at du gør mig ulykkelig – jeg spør' blot? Eller tænk nu, at jeg siger Nej,

Esther! Tænk nu, at jeg siger: Min datter Esther skal leve i sine fædres tro og gifte sig med en af samme tro. Jeg er en gammel rettroende mand, jeg vil ikke have med den unge kristne mand at gøre. Hvad vil du så gøre, Esther? – Jeg spør' blot."

"Hvad mener du, faer?" spurgte pigebarnet og så forundret på den gamle med de smukke mørke øjne fulde af tårer.

"Hvad jeg mener? Jeg mener: vælg! Her har du mig, din gamle faer, som du har kendt dein Leben lang, 23 år, ikke sandt? Her har du hus og hjem og din egen vilje, og når jeg dør, det varer længe, håber jeg, bliver du en velhavende pige. Nå – så kommer en ung kristen mand. Du kender ham ikke. Hvor mange gange har du talt med ham? Fem gange? Ti? Tyve? Jeg spør' blot. Du kender ikke hans religion, hans familie, ved ikke, hvad du går ind til. Nu siger jeg: vælg! Jeg siger: går du med ham, mister du din gamle faer."

Da rejste den unge pige sig og lo. Hun slog begge armene om halsen på den lille mand og sagde lige som i jubel: "Jeg vælger ham, faer, jeg vælger ham, – for dig kan jeg jo aldrig miste, før vi dør fra hinanden."

Den gamle fik tårer i øjnene og sagde: "Nå ja, jeg spør' jo blot! Lad ham da så komme, din hr. doktor!" –

Men det pinte alligevel den gode hr. Philips i høj grad at gifte sin datter med en kristen. Han talte med sine ældste og bedste venner i menigheden derom – havde lange samtaler, hvis resultater ikke var mere værd end et skuldertræk. Han syntes imidlertid helt godt om svigersønnen eller næsten helt godt. Det var en smuk, blond mand med et klogt ansigt og overordentlig høflig og hensynsfuld i hele sin fremtræden. Der var tillige noget energisk og hensynsløst og dog fint og fornemt

over ham, som behagede, ja næsten imponerede den gamle, ligefremme købmand. Men der var andre ting, som han syntes mindre godt om. Det var således hurtigt kommet frem, at doktoren i religiøs henseende var fritænker. Det generede den gamle. Han havde forudsat, at doktoren var en kristelig troende mand, og han havde, da han først havde fået alle religiøse skrupler fejet til side, følt sig selv lige som helt stolt ved liberalt og fordomsfrit at sige: "Nå, hvermand sin tro. Vi har jo dog samme gud, den samme gode gud! Ikke sandt?" Og i den forventning havde han også sluppet alle bekymringer med hensyn til Esther og hendes anskuelser. Men at doktoren slet ikke havde nogen religion, forbløffede ham og gjorde ham i begyndelsen helt sky over for den unge mand. Men denne var så sikker og selvstændig, så elskværdig og opmærksom, at det ligefrem smigrede den gamle, og der udspandt sig snart en vis hyggelig, spøgende tone imellem dem i det daglige liv. "Nå," sagde hr. Philips engang skælmsk, da doktoren rejste sig for at lade ham sidde, "er De altid så galant mod gamle smauser?" – "Ja selvfølgelig," svarede doktoren rolig og kølig som altid, "jeg er altid høflig mod gamle mennesker, allermest mod Esthers faer – naturligvis."

Tit førte de to mænd dog megen alvorlig tale, og tvistedes tit om aftenen om religiøse spørgsmål. Den gamle forstod ikke den unge: "Jøde eller kristen – man må dog ha'e sin religion." Doktoren rystede smilende på hovedet og talte om videnskaben, men den gamle skottede af og til ængstelig hen til Esther, der så nikkede til ham, lykkelig og strålende.

Hr. Philips' konservative og gammeldags ideer generede også hyppigt de unge mennesker. Esther var jo vant til dem, men den

unge læge blev lidt utålmodig. Det undgik ikke den kloge gamle, men han lod som intet. Husets skikke, de religiøse forskrifter, fester og faster blev strengt overholdte, og det virkede i flere henseender forstyrrende på den måde, som de unge mennesker gerne ville leve livet på. Doktoren sagde dog intet og var altid hensynsfuld og imødekommende, men når han eller Esther antydede, at de gerne ville have bryllup, slog den gamle det hen og vendte det døve øre til.

En dag gik så doktoren op til hr. Philips på hans kontor og sagde, at nu havde han og Esther bestemt at gifte sig.

"Hvad," sagde den gamle, "har I bestemt at gifte jer?"

"Ja," sagde dr. Feddersen.

"Nå," sagde den gamle og var ganske bleg. "Hvem gifter min datter Esther bort? Gifter hun sig selv bort? Er hendes fader død? Jeg spør' blot."

Den unge mand så på ham og svarede ikke.

"Er hun en faderløs? Hvem tager bestemmelse? Her kommer De, en kristen mand, som ikke er kristen, og tager mit eneste barn som Deres ejendom – hvem er jeg? Er jeg luft eller vand eller et gammelt møbel? Eller er jeg sågar hendes faer? Jeg spør' blot." Ordene snublede over hinanden i hans mund og han talte sig til sidst så vred og harmfuld, at han ikke kunne mere, men satte sig på brændekassen ved kakkelovnen og tørrede sveden af panden. Så rejste doktoren sig og sagde rolig og bestemt:

"Kære hr. svigerfader, jeg beder om forladelse. Det er alt sammen min fejl. Jeg har udtrykt mig helt forkert. Jeg kom blot for at spørge Dem: hvornår har De bestemt, at Esther og jeg skal holde bryllup?"

Den gamle var blevet rolig, hans små, hurtige øjne fangede svigersønnens. "Hum!" sagde han blot og med et tonefald i stemmen, som doktoren ikke kendte, spurgte han, hvor meget de havde tænkt, at han skulle bidrage til deres husholdning. Da smilte den unge mand.

"Kære svigerfader," sagde han, "jeg har nogenlunde nok til at ernære Esther og mig selv, ja selv om familien bliver større. Jeg har ingenlunde tænkt på nogen understøttelse af nogen som helst natur. Det er unødvendigt."

Men da blev den gamle atter vred, ja vredere end før.

"Ingen understøttelse? – Nu, – så hun skal komme som en tiggerske til den fremmede mands hus? Ved De, hvad De siger? Nej, De ved ikke. De ved ikke, at De fornærmer en gammel mand! Høflig og behagelig er De, – gudbevares! Og galant og artig mod en gammel mand som om jeg var minister! Men hvad mener De? De mener: han er en smaus, mener De. Jeg vil ikke tage smausens penge, mener De. Jeg vil være min egen mand, mener De, og han er en jøde!"

Det varede længe inden den unge mand fik ham stillet tilfreds og fik ham til at indse, hvor uretfærdig han var imod ham. "Der er kun to mennesker," sagde han, "som jeg sætter højere end alle andre mennesker, nemlig en dejlig ung kvinde, der hedder Esther og en gammel hædersmand, der er hendes faer. Jeg kan aldrig skille dem ad – og de skal ikke skilles." – Og den gamle hædersmand var meget stolt af sin svigersøn.

Endnu engang før brylluppet, ja dagen før, kom det dog til et heftigt sammenstød.

Den sidste aften, Esther tilbragte i sin faders hus, blev fejret med en lille fest, ved hvilken kun de tre var til stede. Men da hr.

Philips udbragte de unges skål og lod champagnen knalde, blev tjenestefolkene kaldt ind, både den gamle pige, der var som lem af familien og som nu skulle føre hans hus, så vel som også kogekonen og dennes mand og den kristne stuepige. Og den gamle holdt en lang tale, halvt alvorlig med mange religiøse hentydninger og halvt skæmtefuld og spøgende. Esther og hendes mand havde han foræret en villa i det kvarter af byen, hvor denne havde sin praksis, og det havde i den sidste tid været Esthers og hendes faders glæde at indrette dette hjem. Nu gav han også i sin store faderglæde folkene rige gaver, og efter at de havde drukket med brudeparret og takkende havde forladt stuen og måltidet var til ende, så at de var ved at rejse sig, tog den gamle endnu engang ordet.

"Den, som er lykkelig, giver gaver," sagde han. "Gør jeg ikke dig lykkelig, mit kære barn? Gør jeg ikke Dem lykkelig, gode svigersøn? Kære børn, jeg spør' blot. Nu, – den, som gør en anden lykkelig, er det selv. Nu skal De også have Deres lille gave, hr. svigersøn, – jeg siger lille, for den er lille, men den er den største af dem alle."

Og han rakte ham en lille kapsel, formet som en cylinder eller et rør af metal, på hvis midte der fandtes et lille rundt hul, dækket af glas, gennem hvilket man læste nogle hebraiske bogstaver. Det hele lignede mest et lille termometer.

"Se," sagde han, "dette er en *mesusa* og en sådan findes på dørstolpen på højre side af indgangen til enhver rettroende jødes hjem, ja tit og mange gange også ved alle husets døre, således som De har set det i mit hus. Den lille ting gemmer indvendig i sig en lille rulle pergament, på hvis ene side er skrevet hellige ord af Mose bøger, men på den anden side står,

som De kan se, ikke andet end den gode Guds eget hellige navn. Nu spørger De: hvad mener den gamle mand? Hvad betyder det? Det betyder, at Gud har befalet os at mindes hans hellige ord og at skrive dem på dørens stolpe. Se, da vil de våge ved indgangen til vort hus og hans navn vil lyse udenfor og dets magt og dets kraft vil som en engel vogte og beskærme de fromme mennesker, som trygt sover inde i huset, mod alt ondt, så at sygdom, vanheld eller død ikke uden Guds udtrykkelige vilje kan komme som onde ånder og trænge ind ad den dør, hvorfra Guds hellige navn lyser i møde. Nu beder jeg Dem, kære svigersøn, tag denne mesusa, slå den op på Deres dør og sig: min lille Esther har sein Leben lang levet sikkert, sovet trygt og vågnet glad og været lykkelig og tilfreds bag dens beskærmelse – hun skal til sin død ikke være den foruden."

Den unge mand rakte nølende og modvillig hånden frem efter den gamles mesusa.

"Jeg siger tak for gaven," sagde han, "og jeg vil gemme den i kærlig erindring om Deres ædle og elskværdige personlighed, kære svigerfader, men De vil ikke tage mig det ilde op, at jeg ikke føjer Dem i Deres ønske om at slå den op på min dør. Dér vil den ikke høre hjemme. I det hus, Esther nu vil komme til at leve, vil det være *min* pligt at skabe hende lykke og tilfredshed, hun vil leve under *min* varetægt og *min* omhu, og jeg vil søge min højeste lykke i at skærme hende mod al den sygdom og ulykke, som ingen amulet eller talisman eller andre af overtroens tryllemidler kan hjælpe hende imod."

Den gamle stod endnu med fremstrakt hånd, medens doktoren talte, – nu klemte han hånden sammen om sin mesusa og næsten skreg af vrede:

"Hvad siger han? Esther, hørte du? Ove tro, siger han. Talisman og trylleri, siger han!"

Han så hurtigt fra den ene til den anden, og efter en lille pause tilføjede han, ikke heftigt og vredt, men resigneret og bedrøvet:

"Han har ret, – den hører ikke hjemme i jeres hus. Nå, i Guds navn, jeg ønsker velsignelse over min datter Esthers hus!"

Esther lagde sine arme om hans hals og sagde: "Vort hus er dit hus og vort hjem er dit hjem. Din velsignelse vil følge os, lille faer, og den vil bringe os lykke og held, og den vil være en mesusa, ikke ved døren alene, men den vil fylde det hele hus og afvende alt ondt. Herren bevare min indgang og udgang fra nu af indtil evighed!"

Aldrig havde hun set dejligere ud end da hun sagde disse ord. Hendes elskede stod betaget af hendes skønhed og havde kun sans for hende, idet han istemte hendes tak, men han vidste ikke, at de sidste af hendes ord netop var de ord, som den fromme jøde udtaler, når han, idet han går ud eller ind af sin dør, berører dens mesusa.

"Hum! Hum! Fra nu af indtil evighed," sagde den gamle, rørt over datterens fine tanke, men han rystede dog på hovedet ad de unges stærke og faste tro på lykken og fremtiden.

Men lykken kom. Hele det første og det andet år var livet som en stille fest, under hvilken de kun så hinanden og intet andet. Lykken gav genskin af dem, så at man følte sig helt sælsom glad ved at se dem, man vidste ikke ret hvorfor, lige som når man fyldes med glæde, når man ser solen stå op eller gå ned under en klar himmel. Og den gamle hr. Philips nød sin datters lykke og var stolt af hendes mand, hvis navn blev nævnt mellem de

dygtigste mænds. Men hen på det tredje år var himlen ikke så klar. En stille vinterdag gik hr. Philips op og ned i den dybe sne uden for hospitalet i sine store galocher og ventede på dr. Feddersen.

"Hør," sagde han, da denne kom, "hvad er der med Esther? Humøret er dårligt, ikke sandt? Er hun syg? Jeg spør' blot."

Den unge læge svarede benægtende og gik betænksom hjem, for også han havde troet at se skyen på hendes pande og tåren i hendes øje. Da han kom til sit hus, stod hun ude i sneen i haven og ventede på ham, og han kunne se, at hun havde grædt.

"Hvad græder du for, min lille kone?"

Og han spurgte så ømt og så inderligt indtrængende, at hun skriftede sin sorg og sit savn og sagde:

"Hvis vi dog blot havde et lille barn!"

Da smilte han vemodigt og lagde armen om hendes liv og førte hende ind i den varme stue.

Der faldt megen sne og det var koldt og råt den vinter, men de unge folk satte sig tæt sammen ved den røde ild, og da tiden var gået, tøede sneen. Der gik endnu en måned, så jublede den unge kvinde ved de første blomster i haven. Så grønnedes alt og hun blev helt svimmel og ør ved vårens mægtige kraft, men da så knopperne sprang ud og løvet skjulte de nøgne grene og fuglene sang, svulmede hendes sjæl i længsel efter end mere skønhed. Atter gik en måned i syrenernes, jasminernes og rosernes duft, hun lo af lykke og hun syntes, hjertet sprang af glæde i hendes liv, men da rosernes blade faldt, skiftede hun sind og kunne ikke lade være at græde. Men atter en måned efter, da frugterne hang grønne og umodne på træerne, da åd hun af dem med et sælsomt begær, rå og hårde, som de var, ja

selv rønnens beske bær listede hun sig til at spise, men en måned efter blev hun endelig træt og stille, ja helt angst og bange og tænkte på døden. "Og når jeg er død", sagde hun og tog sin mand om halsen, "så vær god imod ham – min stakkels faer."

Men se: da tiden var omme fik hun et lille barn.

Hun var meget syg. Hun lå hen som et dødt menneske, bleg og gul, og hendes mægtige hår, der væltede i sorte bølger over den hvide pude, skar de af. Hendes dejlige øjne strålede i tom og stirrende glans, og der brændte røde, skarpe feberblus på hendes kinder. I lyse øjeblikke havde hun næppe kraft til at lade den matte hånd glide ned til randen af den lille vugge.

I stuen ved siden af gik hendes mand op og ned, dag og nat, med lydløse skridt, op og ned. Henne ved døren med hatten i skødet og stokken i hånden sad den gamle hr. Philips som en arm tigger. Han kom og han gik dag efter dag, satte sig tavs og kun hans øjne spurgte, men han fik knappe svar, for den anden turde næppe svare. Om aftenen, når feberen rasede vildt og hun lå uden sans og mumlede uafbrudt og kun af og til smålo forvirret, våndede han sig sagte som et dyr ved at høre temperaturens høje tal, der mere og mere nærmede sig det, over hvilket livet ikke kan tælles. Så vaklede han hjem til sit eget søvnløse leje, men også dér lød i hans øre hendes vilde, travle, rastløse mumlen, og for hans øje skred stadig frem og tilbage den unge mand med det stive, farveløse ansigt. Når han kom om morgenen og allerede i haven mærkede karbollugten, turde han ikke gå ind, men sad længe på stentrinet uden for døren, indtil den anden kom og lukkede ham ind. Men når den gamle troede at turde drage håb af, at feberen så var borte og at hun

efter den søvnløse nat lå hen stille og tavs og uden liv, da så den anden på ham med samme forstenede, fortvivlede blik som hos dyr, der lider, og så våndede den gamle sig atter sagte.

Så begyndte håbet at dæmre og at blive lysere og lysere indtil det strålede i dagens fulde solvarme klarhed, og hendes helbredelse var sikker.

En morgen, da doktoren stod i haven for at tage en blomst til den unge moder, der endnu lå mat og svag derinde, så han den gamle Philips komme og, uden at bemærke ham, gå hen til husets dør. Da han stod på trinet og ringede, følte han omhyggeligt på muren til højre for døren og mumlede nogle ord.

"God morgen, svigerfa'er," sagde doktoren fornøjet, "hvad er det, De har for?"

"Hvad det er, jeg har for? Jeg har ingen ting for," svarede den gamle og tog hurtigt hånden til sig, idet han forlegen skottede op til den unge mand. "Hør," sagde han så, "Esther har det godt, jeg kan se det. Hun er snart på benene, sund og rask, ikke sandt? Hør – nu spør jeg," og der lå et alvorligt og dog lidt skælmsk smil om hans mund, "hvem har kureret mig min datter? Hvem har bevaret hendes liv? De og de andre doktere, ikke sandt? Ja vist. I har våget over hende derinde som en tro vagt – gudbevares! Men udenfor har Gud Herren selv våget, og han har ikke ladet døden træde ind over husets tærskel!"

Og fra et lille hul i muren tog han den mesusa frem, som den anden hin aften havde vraget.

"Bliv nu ikke vred, min søn, bliv nu ikke vred på den gamle mand. I de onde dages vånde adlød jeg den gode Gud og fæstede hemmeligt hans hellige ord på dørens stolpe – og se,

han har bevaret hende! – Ingen har set det, nu skal jeg tage den igen."

Da bøjede den høje mand sig dybt ned for den gamle og tog hans hånd mellem begge sine og sagde: "Fra i dag skal din mesusa aldrig komme bort fra min dør. – Jøde eller kristen! Jeg forstår det ikke, men jeg bøjer mig ydmyg for den, der kan tro så stærkt som du."

Om "Typer"

Forfatter: P. Fr. Rist (1844-1926).
Første udgave: P. F. Rist: Fortællinger og Typer. Det nordiske Forlag/Bogforlaget – Ernst Bojesen, København 1901.
Denne udgave efter: Førsteudgaven.
Redigeret af: Kim N. Jensen
Forside: Efter maleri af David Monies (1812-1894): *Soldaternes Indtog i Kjøbenhavn 1849* (1850).

ISBN 978-87-7628-322-3
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-542-6 (Ølstykke 2017).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

De smaae regimenter: De kaldtes små i forhold til de lange karle ved garden. De menige ved regimenterne kaldtes musketterer, de højeste af disse var samlet i et grenaderkompagni ved hvert regiment. *Forf. anm.*